enligt Holm B 59

Texten är inskriven efter Collin/Schlyters utgåva (SSGL I) av Lars-Olof Delsing vid institutionen för nordiska språk i Lund.

1 Kirkiu Bolkær

1. Her byriarz laghbok væsgöta

Krister ær fyrst i laghum warum þa ær cristna var oc allir cristnir konongær. böndær oc allir bocarlær biscupær oc allir boclærðir mæn. Varþær barn til kirkiu boret oc beþiz cristnu. þa scal faþir ok moðer fa guðfæþur oc guðmoþor oc salt oc uatn. þæt scal bæræ til kirkiu þa scal a prést kallæ han skal a kirkiu bole boæ. barn scal brymsignæ firi utan kirkiu. dyr. Siþen scal font wigyæ. prester barn döpæ. oc gudfaþir a haldæ. gudmoþer til namns sygiæ. prester scal byuþe husu lengi faþir oc moþer sculu vardvetæ. Hændir þæt sot a vegh oc ma igh til kyrkiu coma. þa scal gudfaþir döpæ oc gudmoþer a haldæ. i vatn. æn uatn. ær til i namn faþurs oc suner oc andæs hælagha þa scal þét .j. kyrkiu. gard gravæ {oc arf...}

2. {...ræ æn} gengyærd þerra brinder vp. Byscupi scal gengyærd geræ twar næter oc til quels hins þridia. med tolf mannum. sialuer han hin þrættandi. oc han drikki myod oc allir klerkar hans.

3. Uerder maþer .i. kyrkiu dræpin þet ær niþings værk. þa er kyrkia al vuighz. Er þet firi tiu vitrum þa scal gyuæ byscupe þrer marker firir vilx oc natter gengerd. En a tiu vittrum. er. at þer hovodtiundaþo. oc uilia kyrkiu vighiæ letæ þa sculu þer. houodtiundæ.

4. Landbor sculu eigh. houodtiundæ gæræ mer en enu sinni. vten þer uili eller at þer falli .i. houod syndir.

5. Værþer altæræ sten lös. þa scal prester byscup uid væræ. eller hetta uid sinum þrim marcum þa sculu bönder giuæ byscupi þrer marcher firi altæræ vixls oc natter gengerð. Oc firi kyrkiu gærð allen. þrer marcher. firi s[...] kyrkiu gærd. tolf öra. oc firi stapul tolf öra. Crusszur oc klokchor. calka oc messufat. þa scal byscuper vighia firi tyundæ. þen. er bonder giuæ hanum oc börn fermæ.

6. Taker kyrkia. at fyrnass. standæ stulpær. liggia sillir er helt dyrni. oc festiband ligger kamber. hell. haltæræ sten. oc altare haui kikya vixl sinæ samu. þo at hana böte en þessi æru all hel.

7. Uerdher kyrkia brutin oc mæssu fat stolen. þet er niþingsværk. þat er niv marcha sak. kyrky. swa hæreþe. sva konogge. §.1. Varþer in gangit at opnom dorom. þa scal prester. gialdæ skaþa apter þen sum kyrkia fik til þes er þrer marcher. æru. oc eigh þy meræ at skaþi se mere gör. §.2. Er grauit vndir syll. þa skal ecki prester værþæ. §.3. Spyrs vp scaþi. þa a presti böta þrer marcher. þagher kyrkia hauir sit alt.

8. Brender up kyrkia þa skal prester böta. þrer markær. prester skal wardæ framlyvsum. oc þen baklyvsum er tænder. §.1. Brender .i. kirkiu. scruþer af framlyvsum. gialdi prester apter hvat sum varþ er til þés þrer mærchær æru. eigh þy meræ at mere se skaþi gör. §.2. Skil þem .a. bondæ oc presti. kaller prester. bondi tende. oc bonde kuaþer ne vid. byvþer firir sik tylftér éþ. at han tændi. eigh. þa er han hauir svoret. þa skal prester bötæ.

9. Bær prester messufat hém oc glatass. þer skal prester þem apter gialdæ sum þer varu. værð. med suornum eþe at þer varu eigh bætri.

10. Hængir klocka i. kyrkiu falder .i. hovod mannæ. böte sopn firi. niv marchum kirkiudroten iardeghendi en bana far. §.1. Falder klockæ rummi nider .i. hovoþ manni. böti sopcn marchum. þrim en han far banæ af. §.2. Falder .i. hovod presti æller klocchæræ varþi sær sialvar. §.3. Brester klockæ firi þem. þa ér hvn vgild. §.4. En annar maþar felli. kloccho niþer bræster hvn viþer er hun værri en þrer marcher böte sum hun ær værð. oc iki mære. en þrer marcher. þo at hun se bættri.

11. Scill sopn valdi þer sum flere æru

12. Værþer marder .i. kyrkiugardhi. dræpin ællær sargheþer. gialde biscupe þrer marcher. þa skal eighi tiþir uetæ. fyr æn hauir biscups lof til. num han hætti uid sinum þrim marchum. Biscuper skal viþ sopn mælæ. æn þær viþer þen vihit uan.§.1. Værþer maþer lustin .i. kyrkiugarþi. æller .i. har takin þa skal eigh prester mæssu sæghia fyr æn han hauir biscups lof til ællar hans lænsprests böte biscupi tolf öra. Æn þer mali. til þæs ær friþ bröt. §.2. Dylia sopnær mæn kalla eigh friþ brutin þa skal biscups lensprester se af sopnar mannum tylptar eþ biþia sær sva gud holl oc uatum sinum at þer eigh fridbrut giöt suat biscuper a sak. af.

13. kirkiu gard skal scipæ bolæ mælli slict a bol at gærþe. sum annat. Liggær kirkiugardær alþer open. þet er. þriggia marcha sak. þet a biscopér. Ligger þridiunger vpen. þæt ér siax oræ sak. þæt .a. biscopær. siþan a. hæræd firi balka han atta örtoghor. Oc e skal kirkiugarþær gilder varæ. baþi vinter oc somar.

14. Barn þorf kristnu maþer huls. fyrra scal barn cristna æn man huslæ. þorf maþer oling. ok annar husl. þa skal fyrræ man huslæ æn olæ. §.1. Barn far eigh kristnu maþer eigh husl. ællér öleng. ær prester forfallalös. þa ær han sæker at marchum þrim. viþ biscup oc þrim marchum vid saksöchenden. §.2. Forfal prests æru æn biscuper hauir hanum buþ sænt oc ær bortfarin för. Annur æn han siukær ligher. ?ridiæ æn han þighiændæ mæssu sighir. Fyardæ æn han ær i. sokn farin siukum. at hiælpæ. §.3. Vr skal mæssufatum fara ok sivkum hialpæ. æn han sivngær æigh þighianda mæssu. §.4. Skil þæm a bonda ok prest kallær bondi han forfallalösan. þa scal han væriæ sik a mote mæder siax prestum. at han laghæ forfall fæk.

15. Prester scal bondæ ola oc bonda kono. bonda svn oc dottor hans ælstæ barn firi. tyunda sin. æn firi hiona huart er olia scal giui öra tva ok sva firi alla þa mæn eigh tyundæ sin ok öri firi lægher. staþ allum frælsum mannum. þem huls taca. ok ortogh firi natuaku. Eigh mæra þit fleræ vaki. Eigh ok flera vaka num prester uili. æller bondi uili. oc þy at þrer nætær liggi. lik inni. Vill han lengær læta inni liggia giui örtogh naat huaria. §.1. Gæster dör at bonda taki öris mun af fatum hans. oc giui presti firi lægherstad oc örtogh at natvaku. præster ær skyldugher gest at husla sum bondæ. §.2. Dör stafkarl. þa a prester pik ok screppu ok læghærstad. §.3. Sitær biscuper innan soknæ far bondi

buþ hanum biþær ola sik. þa ær han skyldugher han at ola. haui half mark firir.

16. Ganger prester .i. sokn annars prests ber .i. bok ok stol ok læs iuir folké. þa ær han sakar. at marchum. þrim. gialdi tolf öræ . biscupi. ok tolf öræ presti.

17. A acri scal tyundæ scipta. tacher prester. sva sum kiurkiæ ær til vigþ. siþan scal sciptæ .i. þrer lötæ. En a biscopær. Annan a kiurkia. ?ridia væslirmæn. §.1. prester a kuikkæn tyundæ allan. ok offær þet til cruszu fotæ kombær .a. langafreadaghi.

18. Bonde. dör .i. sokn. ok uill. annærstagd læghærstað hauæ. þa skal prester lik hans uighia ok til gardsliz fylghia eighi længræ num han uili. þa skal han halvæn læghærstad hauæ. ok haluæn þén prester uid liki takær.

19. Æn presti vill. gipt gyuæ. þet ær tvar skæppur. ællær örtugh pænningæ.

20. A maþer bol .i. by. aþrum ok far. afsædhum. þa skal han tyundæ lucæ presti ok kiurkiu sum bol ligger. ok kirkiugarþi. varþæ. §.1. Sar man enka aker til byiar. þa skal. præstins tiundæ lætæ aftær standæ. allæn. ællar bort. flytia. §.2. Bor bondi a odmarkær. söki. þingæt kirkiu ær hanum. þykkir næst varæ. æn han vill. sva. §.3. Eighi ma landboæ nöghæ at söchia or kirkiu by til annarrær kirkiu.

21. Æn vaþa bloð comber .i. kirkiugard. þa skal torvu skæræ mæð bloþi oc kastæ ur kirkiugærði. ok kirkiugærþér ær ækki. vskir. þy hældær.

22. Præstær ma ængin man fra kiurkiu vrakæ. num þen biscopær havir forboþét. vrækæ. böndær fridlösæn man. æn þer uilia. Orsaker ær prester vm þat.

2 Af mandrapi.

1. Uærþær maþer dræpin ok af daghum takin. þa skal uighi a þingi lysæ oc frafal aruingiæ sigiæ. ok .a. adru. Æn a þridia eftyr mælæ ællær ær mal hans spilt. þa skal væghændi til þings faræ ok vtæn vider þing standi mæn til þings gæræ. griþær at bezas. ?ings mæn skulu hanum loua þings gangu han skal uider þy banorþi gangæ. §.1. þa skal arui banæ næmnæ þæt ær. vald hans at giua þem banorð ær han vill. æn væghænder aru marghir til. þæn skal. mæþ barni bænæ næmpna. þy ær skyldastér a fæþærni Hauir kona barn .i. knæ. þa skal hun banæ mæmpnæ. þa skal haldsbenð næmpnæ ok atuistær mæn. þer skulu fæm varæ ok en raþsbani. §.2. þa skal ændaghæ hem dömæ þæn sum allir mæn göræs afatir a þingi. þa skal a ænghæ þingshamna vittni bæræ lætæ. Iak var þa a þingi ok vir mæn siax. Sua kum dombær a mal þit. at þu skuldi hær standæ .i. dagh ok ritæ. a hændær hanum banorð mæþ tvænni tylptum. Sva se mær gud hull. ok uattum minum at sva kum dombær .a. mal þit sum iak bær nu vitni til þa skal arui sværriæ. Sva se mær guð hol ok uattum minum. at þu bart .a. han od ok æg. ok. þu ær sændær bani hans. ok sua gaf iak þær namni til a þingi. þa skal arui firi adræ tylft gangæ ok samulund sværiæ. Tolf mæn skulu .i. tylft standa ok et munhaf skal eptir tylpt huæria væræ. þyy mynhaf skulu æptir. tylptær eþ. hvænn. væræ guþ hylla at sær ok at græmya. §.3. ?a skal arui til sægnarþings fara lætæ dömæ sic af þingi ok uita meþ vmstaþumannum. Biþia sva sær guþ hull. ok uattum sinum. at han uan þat alt a endaghæ til fridær

hans sum lagh til sæghiæ. þa skal han a þing ganga afptar latæ döma friðlösæn han firi arva ok æptimælændæ. ok vgilðan þa skal han friþ flyiæ. ætæ hema a daghurþi. a sægnærþingi ok i. skoghæ at natværþi. Liggiæ uið tolf marchær hæraðs hyfþingæ æn han sitær kuær ok værdhar han eigh ok fyuratighi mærkær hæræþi. ok þrer mærkar þæn ætær mæþ hanum. ok drikkær ok hauir mot mæð hanum hætæ þrer ok æru tvar sæxtan örtoghor .i. þriðiungh. huærn ællær num han læti bötær biuþa æti han nathorþ at saklösu. §.4. Viliæ þer bötær takæ. þa skal bötæ niu markær arvæböt. oc tolf markær ættærbot. Sæx mærkær skal arui böta. sex mærkær skal ættin böta. þrer a fædrærnni ok þrer a mödærni. þa skal hin skyldasti öra tolf. þa þér ær næst öra sæx. þa þer ær næst. öra þrer. þæn þær ær næst half fæmtu örtöghr. §.5. Sva skulu allir bötæ. ok skulu sva alli taka. a huar halwu minna til sættæ mans. Bot skal skipta til sættæ mans. Iamnskildir allir þa skal slit kolder takæ sum koldr. Sæx mærkær skal arvi taka af ættærbot. ok sex. mærchær skal ættin takæ. þrer a fæðærni. ok þrer a möþærni.

2. Scal maþer ætlæddan man. aptær bötæ. þæn annöþoghær havir farit. han aptær bötæ mæþ niu marchum arvæ bot. ok sex. mærkum ættærbot. sva sum ættæþæn man. firi vtæn halvæ ættær bót. firir. þy at ætt hans ær half þrælær. ok frælsgiwar.

3. Æn hall bana uil sökia ællær atuisær mén. þa skal þing uisa ok talu a þingi. wetæ ok þem lata endaghæ döma. þa skal þingsmannæ. vittni a endaghæ latæ baræ. ok sva a hauarium ændaghæ. þa skal þings mannæ vittni fyrst latæ baræ. siþan skal arvi. sværiæ. Sua se mær guþ hull. ok uattum minum. at þu hælt hanum undir od. ok æg. ok sva gaf iac þer namni til. a þingi. §.1. Atvistær manni. skal þing uisa ok sva sværiæ a hændær hanum. Biðiæ sua sær gud holl ok uattum sinum at þu vært a vighuælli maþ vrassviliæ ok sua gaf iak þær næmpni til a þingi. §.2. Raszbana skal þing uisa vm sak þa. þu kallar han sannæn at væræ at han ræd han hælræþum. han skal uita firir a endaghæ mæð tylpt at fæþerni ok halua at möþerni. Falss. han at baþum þa skal han böta haluæ fæmtu mark. falss. han at tylpt böte þrer mark. falss. han at halvri böte tolf öra. §.3. Nu skal halss bani bötæ halui fæmtu mærk. þær .a. akki konongær sak .a. eigh a razbænd. ok eigh a halss. bænd. Atvist a saksökæ örtogh ok oræ fæm. sva. a konongær sva. a hæræd. §.4. Mæþ þingi skal hælghis bot ok tacæ ok eigh. næmæ til.

4. þrel drapér man. ættæþen. han ma eigh. heta þés bani. Bonde skal böta aruæ. bot ok ættar bot. eigh friþ flyia. num han uili. eigh böta.

5. Dræpær maþar svænskan man. eller smalenskæn innan kongsrikis. man eigh. væstgöskan böte firi atta örtogher. ok þrættan markær. ok ænga ætar bot. §.1. Niu markær. a konongær a mandrapi ok sva allir mæn. §.2. Dræpar kona man. þa skal mælæ. a man. þén skyldæstæ. han skal botum varþæ ællær frid flyia. §.3. Dræpar maþær danskan man. allæ noræn man böte niv markum. §.4. Dræpær maþær vtlændskan man. eigh ma frid flyia. or landi sinu. oc .j. æth. hans. §.5. Dræpær maþær vtlænskan prest. böte sæ mykit firi sum hærlænskan man. Præstær skal .i. bondalaghum væræ. §.6. Varþær suþærman dræpin allær ænskær maþær. þa skal böta firi marchum fiurum. þem sakinæ sökir. ok tvar. marchar konongi. bondæ hvar gaf. þer af aþrum sin. ræt. §.7. Dræpær maþær þrél manss. böte firi markum þrem. num han uiti han fiughurræ markæ værdan. þa skal sva bötæ ængin a. þær sak a vtæn saksökæn.

6. Dræpær maþær man varþær han siþen dræpin a fotum hanum liggi a værkum sinum. böti huarti konongi allær hæræþi.

7. Dræpær galin man man löpær or bandum bötæ han aptær mæd niv markum.

8. Takær maþær alt sæman þiuf oc þiuft. hauir stolet til tvæggiæ oræ. ællær þrem örum. meræ. bindi handær a bak ok föri sva til þingss. lati tva mæn bæræ vittni a hændær hanum. at æn ær þiwær at þyft þeræ. ok uiti æptir mæþ tylptær eþe. lati siþæn dómæ. vgildæn han til vgs ok til hangæ. til torf ok til tyæru. vgildæn firi arvæ ok æptir mælændæ. Værþær maþær stolen fæér sins far eptir standær þiuvær mötæ gitær eighi sinu nait fyr æn han dræpær han. þa skal döþum sak giuæ döma vgildæn han a þingi.

9. Far maþær hem at manni. væittar hanum hemsokn. dræpær han af sær a hyrnustokkæ sinum giui döþum sak dömi vgildæn han a þingi.

10. Gærs maþær lösvittingær liggær a skoghum ok rænir. dræpær maþær man af sær. giui döþum sak dömi vgildæn han. a þingi.

11. Dræpær maþær man. i siangu hos kono sinni. ællær annarstad laglika maþ vittnum takin taki. bulstær oc blæiur. föri til þings lati sea blod ok bænð. giui döþum sak. ok uittni mæd tuanni tylftum. næmdar mans uittnum ok hærasshöfþingæ. ok læggi siþan vgildæn han a þingi.

12. Haldær maþær a uakni. sinu löpær maþær a. far af banæ. böti firi niv markum. §.1. Fællir maþær træ a man far af bana böti firi niv markum. §.2. Skiutær man vp a lopt kombær niþ i. hovoþ manni far af. bana. böta firi niv markum.

13. Dræpær. man man i. ölstuvu. þær skulu banæ fa ællær bötæ firi markum. niv. §.1. ?ær æru. þry öl. ær iammykit. skal bötæ at. þral sunr þiængn. Æit ær brullöp annat giftæröl. þridiæ ær ærvitöl.

14. Værþær maþær vtæn garzliþ. dræpin. þa skulu grænnæ bötæ firi.niv marchum. ællær banæ. fæ. þær skal bænæ til þings. föræ hanum griþær æftæ til þings ok fra. han skal viþ banorþi ganga æghi siþæn friþ dax ok nattær til skogs. §.1. Værþær maþær dræpin. þriggiæ by markum. kallær huar þærræ sik eig .i. mark. æghæ. þa skulu þer. værriæ sik mæþ. tvenni tylptum. Værþær en hvar full. þa skal þen aptær bötæ. Værþæ þær allir fulir. þa skulu þer allir aptær bötæ. niu markum. ællær ok banæn fa siþen skulu. þer allir marku mælli sin skiptæ. §.2. Værþær boræn a mark a byrd ma se bloð ok bænd hinnugh sum dræpit var. þa skal. þen böta sum. þa mark .a. §.3. Værþær maþær dræpin .a. aldra götæ marku vita mæn eigh banæ. til giui sak. þem. by þer næstæ. Vil han igh uiþ banorþæ gangæ. þa giui sak. þem by þær ær næst. han skal væriæ sik mæð. tvem tylptum sva skal ok hin. þriði sik væriæ. þa þer æru allir værdir. þa skal hæræþ bötæ. þét næst ær. ok þingæt sökær fang. þæt skal bötæ niv markum. ællær banæ fa.

15. Faldær maþær vndir mylnohivl. fær. þær banæ af. böte þrim markum. þæn ær. mylnu .a. §.1. Faldér maþær i. brun. ællær diki. ællær af. fiskigarþi. far bana af bötæ firi þrim markum. þen ær .a. §.2. Gangær maþær a. biorn spiut. ællær ok ælgspiut. far bana af. böte fyri markum III. þæn ær .a. §.3. Resir maþær træ. vp. fælder niþar. far maþær banæ af. böti. firi. markum III. þæn up resti. §.4. Stangær. þiur huggær runi. bitær. hundær far af. bænæ böte. firi III. markum.

3 ?ætta ær af særæ malum bolkar.

1. Uærþær maþær a manni sar. þa skal sarum lysa a þingi þy fyrstæ. væt eigh hvat hældr æptir mælir quikum ællær döþom. ok a adru þingi. æn .a. þriðiæ æptir mælæ. ællær. ær mal hans spilt. þa skal han sar synæ. þa skulu þingsmæn vittni vm bæræ. æn þét ær fulsæri. þorf viþ spik ok spiær. lin ok lækirsgæf. þa ær þæt. fulsæri. þa skal þem latæ. dömæ endaghæ ok vitæ .a. hændær hanum. mæd tvem tylptum. ok. þriðiæ þingsmannæ vittni. byþia sva sær gud hol ok vattum sinum at han ær sandær maþær hans ok sva gaf iak þar næmni til a þingi. þa skal þæn. ær farghaþi laghæ buþ firi sær hauæ. IX. markær a sægnærþingi. bötær fram bæræ. ok tækkiumæn kræfiæ. þa skal han sik frid lösæ dömæ bötæ. viþ hæræþ. IX. markær ok sva uiþ konong. Er han sændær at sak. þa skal hæræþ hanum vt. dömæ ællar skal han friþ fly.

2. Værdær skroksak giuin saræ mal. þa skal a þingi. næmd gæræ. tryggiæ mannæ af fiarþungi þæs at sværiæ at han ær eigh sændær saræmaþær hans ok eigh var maþ væsviliæ. a vighualli.

3. Innæn konongrikiss maþær iamgildær at sarum sum hærlænskær maþær. §.1. Danski ok norin æghu bötær a sarum sum hærlænskær maþær.

4. Huggar maþær hand af man. bötæ niv markær. firi sar. ok. III. markær firi læst. §.1. Huggær maþær þumulfingær. af manni bötæ. IX. markær firi sær ok tolf öræ. firi læst. Firi. þæn þær. nest. IX. markær firi sær ok sæx. öræ. firi læst. Firi længstæ fingær. IX. markær firi sar. ok half mark firi læst. Firi. þæn. þær. ær næst. IX. markær firi sær. ok tva. öræ firi læst. Firi litlæn fingær. IX. markær firi sær. ok. oræ firi læst. §.2. Huggér næsær af. manni. bötæ. þræa markær firi læst. ok. IX. markær firi sær. §.3. Huggær öghæ. vr höfþi. manni. bötæ. III. markær firi ögha. ok. IX. markær firi sær. §.4. Huggær maþær har. af manni bötæ. III. markær firi læst. ok. IX. markær firi sar. §.5. Lystær. tændær. vr hösþi. læstir mal. hans. bötæ. III. markær firi læst. ok. IX. markær firi sar. §.6. Gældir. man. IX. markær firi læst. ok. IX. firi. sar. §.7. Huggær. tær af. manni. sva skal firir tær. sum firi fingræ. §.8. Læstir skulu til iamlangæ standæ. þa skal a sea æn læst ær ok læstær bot vt takæ. Slikt skal væþæ læst væræ sum uilia. læst.

5. Værþær suþær maþær ællær ænskær maþær sar. þeir. æghu. at botum örtogh min æn ælliw. oræ. ok konongær örtogh ok öra fem. ok sva frælsgui. bondæ hvar. gaf þær aþrum af sin ræt.

6. ?ræl. far sar. botæ maþær firi. mark. ækki æghu fleri mæn sak a. æn saksölæ. §.1. Vétir fræsgiui sar ællær þrell. mans ætbornum manni þa skal han sökiæ til ugils. vil han hældær bötær takæ æn. værk a uinnæ. bötæ. hanum firi. markum. III.

4 af vaþæ sarum.

1. Uærþær maþær gönum læghær ællær særghæþæar gulfæ mælli at vaþa bötæ firi. III. markum þær sum .i. kum. ok. þrim. þer sum. vr. com. §.1. Værdær maþær huggin .i. houod. ma seiæ hinnu. kallæ baþi uaþa. bötæ firi markum. III. §.2. Mötes æg ok læggær. bote firi tolf öræ. §.3. Læggær maþær gönom uaþuæ manss böte firi sæx. öræ. þær sum i kom. ok. VI. þær sum .v. com. §.4. Far maþær uaþæ sær ytyr hvarhhin. þæt æru. VI örær æn væþa sar. ær. Værþær eigh uaþæ sar. num baþir uili.

2. Slikt skal vngum bötæ firi uaþa sar sum gamblum. Slikt skal firi kono sar bötæ sum karmans. Slict skal kona bötæ sum takæ. §.1. Vætir barn barnni. sar. þæt ma eigh annæt. hetæ æn uaþi. þæt skal slicæ vaþæ. böt takæ sum tald ær. siax öræ. §.2. Dræpær barn. barn bötæ firi. IX. markum.

3. Þræl far væþæ sar ma eighi firi bonda byærghas liggær attæ daghæ. þa skal bötæ örtogh. liggær han sextan dagha. böte tvar örtoghær. liggær han fiura dagha ok tyughu. skal böte öræ. þy at han længær liggi. far ikki meræ firi þæt. §.1. Lækis gæf. þa firi latæ. þæt æru. þrir örær ikki meræ. num han þoræ sværiæ mæd tylptær eþé at han gaf half mark. §.2. Mætæ skal þræls læstir sua myklu sum han ær. værri. sua myklu skal minna bötæ ok firi fralsgiuæ.

4. Æn ætborin man fa vaþæ. skenu þarf hvarti uiþ spik ællær sper. þa a han iamnæþér eþ mæþ sættærgærþ. Sva se mær gud holl. oc vattum minum. at iak gaf þær slikæ sak sum. þu giuær nu mær. þa uildi iæc slikum rætti. vna sum nu föræ. iak. þær fram.

5. Sarghar hundær ællær annar fænæþer. þa skal bötæ öræ tva. firi sar ok öra þrea firi kiursgæf. num han þoré uitæ til half. mark mæþ tylptær eþe.

5 þættæ ær bardaghæ.

1. Uærþær maþær barþær ok friþir a brutin. þa skal han saku latæ lysæ .i. garþ hans ok syunættingh latæ göræ at siundæ daghi. scal syunættingh haldæ sanna siunættings gyarþ mæd þem. an þer uilia. þa skal latæ bæræ asynæ uittni. at somi hans uar skærdær ok manhælghi hans brutit. Annær skal skærscutæ vittni uetæ. þa skal þing uisæ aldra götæ. þa skal þem letæ endaghæ dömæ þingsmannæ uittni lætæ bæræ vittnæ a héndær hanum bardaghæ maþ tvenni tylptum. þa skulu hörængiær æptir gangæ tvænni tylptum. þa skal læghæ vnd firi sær. hauæ æn han vil friþ sin hægnæ. fiarðungs næmd æn han ær. lughin sakar. §.1. Æn læghæ bötær vill biuþæ þæt æru atta örtoghær ok fæm mærkær. Örtogh min æn ælliw öræ. þa a. haræþ sva .a. konongær. A sægnær þingi. skal han laghæ buþ firi sær haua latæ þöma sik i. friþ æptir. §.2. Vill. han eigh bötær biuþa þa skal saksökæ latæ dömæ sic af þingi mæþ vmstaþu mannum. vitæ. þæs at han inti alt a endæghæ til friþær hans. þæt ær lagh sighiæ. latæ siþæn dömæ han fridlösæn af þingi.

2. Bær maþær ænskan man ællær sundirskæn bötæ firi saksökæ örtugh min æn. siu öræ. ok. IIII. örtoghor konongær. §.1. Slikæ samu æru frælsgiuæ bötær ok. siax örer. æru þrals æn barþær ær.

3. Diungær maghændæ maþær ouormaghæ böte firi öræ. tvæ. Slikt skal ovormaghi bötæ sum takæ. §.1. Bæriæss. ovormagha tver. far annar værræ af bötæ firi öræ tuæ.

4. Lystær bondæ kono sinæ. i. ölbénk. bötæ hænni. III. markær. lystær han hanæ i kiurkiu bötæ hænnæ. III. markær. liggi aptær til bos taki. or huat þem skil hælþér hughær ællær hæl.

5. Far maþær uaþæ hug. værþær huarti blat ællær bloþukt. þæt kallær suartæ slagh. a. eki. ræt .a.

6. Varþær manni vrang banæ sak giuin. þa skal hæræþshöfþingi væriæ han med tvenni tylptum. næmdær mannæ af hæræþi.

7. Ær friþær mans u böttær. þa skal boskipti kræfiæ ok skildir lucæ ængin meræ. æn til þrigiæ markæ. þa skal konæ takæ þridiungh sin. ok. III. markær at hindradax. gæf. þa arvi takæ þæt alt sum æptir ær. siþan skal þén lot æptir ær skiptæ .i. þry. takar en lot saksökæn. annæn konongær þriþiæ hæræþ.

8. Kona firigær manni. fællir hana lukt hærasznæmd. þa skal hun haua griþ til skogs. dax ok nattær. þa skal latæ dömæ hanæ. vgill. firi arva. ok eptimælændæ ok dræpæ þær næst.

9. Far maþær sarr liggær. i længi gangær i mælli. ok dör i þérri giuær arui sak þem ær sargæþi ok kallær han banæ væræ. þa skal han væriæ sik mæþ luctri hæræssnæmd æn han dör innan nath ok iamlangæ. gangær þær iuir. þa böti ængtæ falls han at sak bötæ manin aptær.

6 Orbotæ mal.

Dræpær maþær man i kirkiu. þæt ær niþingsværk. orbötæ mal. §.1. Dræpær maþær man i þingi. þær ær niþingsvark. §.2. Gangær maþær a griþ a göræ sæt. hæmnir maþær þiufs. hæmnir maþær ræpsingær a þingi mæþ sarum ællær meþ drape allar mæþ brænnu. þæt ær niþingsværk firigiort landi ok lössum öræ. §.3. Hugger maþær baþær hændær af manni. Dræpær maþær souen man. þæt ær niþinsværk. §.4. ?æt ær niþingsværk at bæræ sculd iuir þangbréccu hæriær a sit eigh land firir giort iord lansuist ok lösum örum. §.5. Bindær maþær man i skoghæ viþ træ. þæt ér niþingsværk. §.6. Skytær maþær in at lyuræ ok dræpær man. Dræpær .i. löghu. ællær i. bastughu. dræpær. þa han nöte þarwa sinæ. Stingir vt bæþin öghun. a manni. Skiær tungu ör höfþi manni. Hoggær af baþa fötær af manni. Dræpær maþær kono. þæt ær niþingsværk alt. hun .a. e friþ til mot ok til mæssu aldrigh æru sva mykil uigh i mællum mannæ. §.7. Dræpær maþær lönær droten sin. þæt ær niþingsværk. §.8. Dræpærmaþær man i ölbenk mæþ knivi. sitir vm knif ok kötsticki. mæþ hanum þæt ær niþingsværk. §.9. Huggær man bu mans niþær gærs at goruarghær. þæt ær niþingsværk. §.10. Lopær maþær a harskip ok gyærs bunkabitær. maþær standær a halsi ok a höfþi ok hæriær man. þæt ær niþingsværk.

7 ?ætta ær ærfþær bolkær.

1. Svn ær faþurs arvi. Ær eig svn. þa ær dottær. Ær eig dottær þa ær faþir. Ær eig faþir þa ær moþer. þa ær broþer. Ær eig broþér. þa er. systir. Ær eig systir. þa æru sunærbörn. Ær eig sunærbörn þa ær dottor börn. Ær eig dottor börn. þa æru broþor börn. Ær eig broþorbörn. þa æru systör börn. Ær eig. systor börn. þa ær faþurfaþir. Ær moþor moþær. ok faþur broþær. þa takar moþor moþer. ok faþur broþer gangær fra.

2. Moþir takar syna arf. til enge sun dör. þa gange dotter til ok taki slit sum moþir af ærvi. §.1. Havir moþir tua collæ dör enge sun. af aþrum coll. þa skvlu dötær til gangæ. ær vm faþur æru maþ hanum. skiptæ viþ moþor sinæ ærvi. taki slickt huarin sum annur.

3. Moþor faþir. ok faþur moþer. þer æru iamnærvi. Moþorbroþer ok faþur systir. þer æru iamnærve. Dottor sun ok svnædottir. þer æru iamnærvi. Systur sun ok broþor dottir. þer æru iamnærvi. §.1. Kollum skal ærvi skiptæ. sundær i tu. halft a fæþærni. ok halft a moþærni. æn baþir æru iamnskyldir.

4. Sitær konæ i bo dör bonde kallæs havandæ. varæ. hon skal i bo sittia tyughu ukur. þa skal a seæ æn hun ær havande. þa skal bo skiptæ skal hun a bolæ sittiæ. til fardaghæ næstu. Ær bonde döþer firi fardagha. þa hun af faræ. havir hun sat. þa nyute þes far hun barn far cristændom. þa huir hun ærv hægnæt. §.1. Bondæ a sun kona ær maþ barni dighær þa skulu þer baþ i bo sittiæ. §.2. Kona giftiss bort fræ barnum sinum. eghu barn ambut ællær þræll. þa ma þem firi bo sætiæ. þa mughu fæþærnis frænþer skiptæ or barnæ lot. Faþur broþir barnæ mæli mælæ. ok fostræ skal firi bo sitiæ. Moþer skal raþæ arkær. lyklum ok lætæ skyldir takæ. ok skyldir lukæ. Ær moþorfaþir. til þa skal raþa ok eig faþur broþer. Ær faþurfaþir til þa skal han raþæ. ok eig modorfaþir. Eigh gitær moþor uidær bo skilt num folstra se til. firi at sættiæ. Moþir skal til faræ. þrysvar a iamlangæ bos at vittiæ. æn bryti firi sitir.

5. Maþær far sær aþalkono gætær uiþ barn dör sv. fær aþra gætær viþ barn. far hina þriðiu. þör. bondé. þa en konæ er livændi. þa skal af takæ. hemfylgh sinæ alt þét ær vnöt ær. hun ællær hænær börn. þa skal hin ælsti koldær boskipti. kræfiæ. takær af þriþiung af bono. þa takar hin annær koldær sit mæþæri ok læggær aptær til skiptis siðæn takær han af sin þriþiung. hvat. þæt ær hældær konæ ællær hin yngsti. kolder. þa skal þæt aptær til lægiæ. takær siþan af sin þriþiung. þa skal af allum hindradaxgæf lucæ. Tax eig fæ til. þa skal slikt enum af uatæ. sum aþrum.

6. Gyptis kona aþrum manni gyptis þridia sin. dör konæ a barn .i. hæskæp. þa skal þen yngsti. koldær arf takæ. lösæ öræ alla ok iord þa ær köpt .i. garþi. §.1. Gyptis konæ far eig börn .i. efstu giftu. þa giftis hun allum barnum sinum aptær til alfs.

7. En bonde gyptir dotur sinæ mæþ mund ok mæþ mælæ. skal vitæ mæþ tvænni tylptum. en þem skil .a. at hun var sva gyft. sum lægh sigiæ ok þy æghu. barn ærf at lægmæli.

8. Gangær mæþr fran kono sinni mungiptri i siang annarrar kono aflar barn. þæt ér horbarn. takær eig. at lægmæli fæþærni sit. §.1. Mæle þær frændær bondæ eptir han döþæn vid kono hans mundgypftæ at han atti eig barn. þættæ. þæn skal barn æghæ ær huærriæ nat liggær hoss. ok gyptær ær til mæþ lagmælum. §.2. Kona .a. slokifrillu son. ok annan aþalkono son. þer skulu baþir hænnær arf takæ. slikt hvar sum annar. §.3. Lægz maþær viþ. kono giætær viþ barn. þæt ær aþalkono barn. æn han fæstir hana siþen ok far mæþ laghum. far han hana siþæn mæþ mund. ok mæþ mæli. gætær ok barn. þæt ær aþalkonobarn. skiutær þa kono af handum. sær. ma eig. bo hænni. mæþ guss rætti. stiæls siþæn ok aflær barn. þæt ær frillu barn. takær mæþærni. ok eig fæþærni.

9. Giuær maþær sik i klostær. han skal fæ skiptæ viþ aruæ sinæ. taki han en lot. ok annan skal arvi taka. sva marghir. ærvær æru i sva margha lyti skal skiptæ. giuiss han mæþ sinum lot in. Dör han i klostré. þa ær kloster hans arui. §.1. Vill han or faræ firi iamlangadægh. þæt ær vald hans. Ær han ena nat ok iamlangæ. þa ma han eig or faræ. ok engsins mans arf takæ. ok. ikki skulu frændær hans værkum værþæ.

10. A dözsdæghi ma ikki fra aruæ giuæ at laghmæli. num arvi. quædær sialvær ia viþr. sva sigiæ.

lærþir mæn at eig ma ne uid kvæþæ mæþ gusz ræt.

11. Dræpær maþær man wil hava arf hans. han skal iki arvi hans væræ. Sighir han at han drap han mæþ vaþæ værki. han skal væria sik mæþ luktri hæræsz namd. Varþær han varþær han skal arf takæ. Fals han at laghum þa skal annær þær arf takæ. þæn dræpæ ær skyldæstær.

12. Far maþær af landi sætær brytiæ firi bo. sighir at han skal. gangæ til roms. þa skal bryti bo varþa til iamlangæ. siþan skal arvi varþæ. ok iki bryti længær num arvi uili. §.1. Far maþær af. landi. sytær huspreæ i bo. havir i knæ ok annat i kviþi. far cristindom vændir han hæl ok nakkæ at hemkynnum ok stighær fotum af fostær landi. þær skulu arvær væræ. er skyldasti. uaru hanum þa han heman for en han kombær eig aftær til hemkynnæ. §.2. Ingsinss manss arv takær hæn mæn i girklandi sitær.

13. Ligia mæn tver siuker baþir i eno husi. ær huar annars arvi. liuir annar sua længi æftir annan. at han viþ husli takar. þa ær han hans arvi. §.1. Dor maþær i by. annar i. aþrum by baþir a eno dögri. faræ mæn i mote sighir. hvar aþrum þöþæ þerræ hvarghi þerræ ær annærs arvi. §.2. Brannæ mæn tver inni. baþir sænþær hvarghi þerra ar annars arvi. §.3. Drukknæ tuer baþir a enu skipi. hvarghi þærra ær annars arve. §.4. Skilias mæn hemæ. far annar a skip allær til skgs. dör hin ær hemæ var ok þen findþær döþen ær heman for. ok vet eigh a hvat dögre ær han do. hvarghi þerræ ær annars arvi.

14. Dör maþær anskær i landi ær eigh þæn skyldesti hos. þa skal harf hans standæ til iamlangæ. ær eigh þa arvi komen. þa skal konongær arf takæ biscupær æn prestær ær. §.1. Dör þydiskær maþær ær egh barn til. þa skal konongær arf takæ byskopær æn prestær ær. þæt kallær danæ arf. §.2. Dör maþær na egh arvæ hans. þa ér konongær. arvi hans

15. Sva ær an kona firiger stiupbarni sinu. vill sinum barnum arf vnnæ. væri sik mæþ hærærs næmd falz hvn þa hauir hvn firigiort sær ok friþi sinum. Vill egh sun hænnar latæ hanæ friþ flya. þa skal han frændum bötæ sum þer uiliæ ær eghu þem allær taki hanæ þær han fa.

16. Siþan ær hion tu komæ saman takkær annat þerræ arf. förer. i bo læx til brytstokss. far iki giald firi þæt sum liuær a þæt svm arf tok. þæt sum af födis æghu þæt bæþi. §.1. Stoþ hors i skoghum gangæ all. þy fyl. sum af föþæs æghv þer baþi. §.2. Takær maþær bo at arvi. ma eigh brity firi væræ ællær drghiæ skulu . baþi hion avaxt aghæ. Zy biþær maþær sær kono þærræ ær til arff standér. þy gipftær bondæ þæm manni. dottor sinæ ær til arfs standær. at þer viliæ baþi afvæxt æghæ.

17. Farr bryti firi bo mans. han ær miskunnær maþær bonþæ þæs ær bo .a. riþær i ok rændær or. far iki vtan tylptær eþ. firi at han havir alt or bo. þæt ær han atti. §.1. Bonþe kallær han havæ lön bo bæggiæ þerræ ok bort skutit. þa skal uitæ firi mæþ tylptær eþi. at han havir alt fram laght. han mæ eigh. þiuvær at hetæ. þat ær handsalt fa.

18. Dör bondæ huspreæ livir. bo a iorþo hans dör firi fardaghæ. þa skal hun til sinna iorð faræ ok halft viþ landboæ. bö sit havæ. han a at vitæ til arffæstu ok eigh længær. Kona takær þriðiung .i. bo ok þrer mærkær af hans lot siþen tymber ok myllu reþe. þæt skal alt skiptæ sva sum bo. §.1. Skyldir skulu baþir lucæ. ok baþi kræfiæ slikt huart sum i. bo a hvat þær fyr görær. wrþu æn þer samæn komo allær siþæn vtæn mandrap eit. §.2. Saræ bötær ok bardagha bötær mutur ok vingævæ agho

þer baþi lukæ ok sva takæ.

19. Farr annær broþer köpfærþum ok annar hemæ i asku sitær baþir aghu þer iammykit af arvi.

20. Inlaght fæ værþær bort stolet. ok bondæ fæ mæþ. gialdi iki firi. skal uitæ mæd tylptær eþe. at hans fæ var mæþ stolet.

21. Havir faþir hemfylghz gört svni sinum falþer faþir fra. þa skal aptær til skiptis bæra viþ þæn sum vgiptær ær. hanum skal slikan samu lot af gæræ sum þæn hafþi þem til bos sum giptær ær. sva skulu dötær sum synir skiptæ æn þer æru arvær hauir af iorþv salt þan ær giptær ær. þæt skal i hans lot standæ þa ær skiptæ. §.1. Dör sun giptær af garþi. a eig barn ok aru þer skild at faþir ok moþer at bo sinu þa skal faþir. arf takæ. ok eig modér. Faþir skal iord latæ hem fylghia moþir ma iki iorþ giua fran rættum skæptarva. §.2. Dör sun. a barn æptir sik. ær hanum hem giuit a boli iorþ. þæt æghu barn vitu til ok eig til flerræ. ær eghi num et bol. þa far eigh vitu til þæs. Æru tvar. stuwur ok toptergarþær i malli. þa æru þæt tu bol. kallær til enkæ akærss. æller enka éng. þar a iki. uitu til num þæn uili ær han kallær þem giuæ. §.3. Skuldum skal skiptæ svm bo. Æ. þingi skal viþ halss örum takæ ok sva fram sækæ.

22. Vill maþær man or annörghom stad lösæ. han skal siunætting firi. þan göræ ær han havir. handamælli. byuþæ þem tva öræ gullz. ællær tvar mærkær vægnær vittni til latæ bæræ a sivnættingi. at han ær. hanum sua skiuldær at an a at lösæ han mæd laghmæli ok uitæ mæþ tylptær eþi. Siþæn far eigh vart num han kalli barn sit væræ. Haldær han æptir sægnær þing. þa hætti viþ sinum. IX. markum.

23. Æt leþer maþær aþal kono barn allær viþgangit a þingi. þa takær. þæt arf hans ok eigh hin han ætleddhe. Er sun til ællær dottir. faþir ællær moþer. boþer ællær systir. þa far ækki þæn af arvi ær ætledde. Er ingin þerræ til þa skall þæn takæ ær ætledde.

24. Dör landboe firi fardaghæ. þa æru tver löter loll af bolæ hans. Dör kona hans. þa ær þriþiunger lös af bolæ hans. Er rughi sait a bole. þa skal þæn ær bol a gialda arwumn. iammarghar skæppur sum a ær sait. §.1. Dör lanærdroten þa skal lanboe kuar sitia til fæstæ hans ær int ællær arvæ lukæ hanum til gef. sinæ.

25. Dör frælsgiui kalla þer ær han æghu til tuæggiæ lotæ giptan væræ. þa skulu þer gialdæ kono hans mark. at hindradagx gief. æn þer þoræ vitæ han tvæggiæ lotæ giptan.

8 Giptar bolker

1. Konongær vil sær kono biþia. Ær þæt vtæn konongrikiz. þa skal mæn sinæ latæ faræ. ok ærændi sit vrakæ ok fæst takæ. þa skal konongær brudfærþ gen gæræ. þa skal konongær gen fara ok giua tolf mærkær gulz allær tvæ byæ at væþium sætiæ.

2. Bondæ son vil sær kono bydiæ. han skal hin skyldæstæ at hittæ. ok bön sinæ byriæ. han

fæstnæþær stæmnu leggæ a hænni skal til fæ sighiæ næmnæ iord æn til ær. ok alt þæt giuæ vill. þrear markær skal lagha vingæf. uæræ. þaghar firi fæst ær skilt ok handum saman takit. þa ær tilgævær allær intær. æn vingævær eigh fyr æn þer komæ bæþi a en bulstær ok vndir ena bleo. §.1. Af fæstæ ruf a biscopær. III. markær.

3. Værþær fæsti konæ manss takin .a. IX. markær þæn skyldastæ ok sva fæstimaþær. ok sva konongær ok sva ællir. mæn. boe hæne aldrigh. þer skulu friþær hans eghæ uald. kome aldrigh i friþ. fyr. æn þer uiliæ ær sak sökiæ.

4. Far frælsgiui ættaþæ kono. þa ær mark uin gæf. ok mark hindradaxgæf. barn þerræ skolu ætboren væræ. §.1. hurn staþ hindradaxgæf. ær. þa ær þriþiungs. skipti a fæ þerræ ær eigh hindradax gæf givin. þa skal hvn up takæ. þriðiung ok. III. markær. §.2. Far frælsgiui. fostro. giffs eigh vin gæf ællær hindradax gæf. þa giptis. hun til hælfnings. §.3. Vill þræll fa huskono giui tva öræ til þem ær hana a. ækki kiæpsir i barnum.

5. Giuær maþær manni sak. at han havir lighæt hos huskono hans. þa skal firi gangæ tilptær eþ. ællær bötæ. VI. öræ. §.1. Havir konæ hor giort ok givær bondæ kono sinni sak. þa væri sik. mæþ siv mannum af næmdinni. Værdær hun varþ böte hænni. III. markær. þem skal aptær til bos lagiæ. ægæ hun þem huat þem skil hæl ællær hughær. Verþer hun eigh varþ. þa skal hun gangæ fræ bo ok boslöt .i. hvarþax clæþum sinum.

6. Fæstir maþær ænkiu ok flytær hem ok lægs hos ok aslær hanni barn þar a ængin sak .a. Værþær. barn siþæn föt. öl ær giört. þæt ær aþalkono barn. þy hetir fingin fæst ænkia. §.1. Fæstir maþær mö. gær viþ lönþær læghær han ær. sakær at. sex markum uid faþur hænnær. §.2. Ligær maþær uid kono ok fæstir hana siþæn mælir vingæf þa ær læghær böt. §.3. Liggær viþ fralsæ fostro bötæ tolf öræ. firi ambut VI. öræ. firi ætborna kono. sex markær þen barn .a. vid ambut. han skal varþæ hanni. til þæs ær hun gitær kuærn draghit. ok ko molkæt. Dör hun af barni bötæ han. III. markær. §.4. En löpæ kono læghær skal. væria mæþ tilptar eþe. baþe ætbornær annöþogher.

7. Tals frænsim mællin hionæ tveggiæ. þa skal a þingi tæliæ. ok biscups lof til fa. at væriæ mæþ tvanni tylptum biþiæ sva sær guþ hull. ok vattum sinum at frændsim vkur ær sva skyuld sum nu havir. iak taltt. þa ma iak eigh boa hanni. at gusz rætti. Givær bondé sær sialvær sak. kallar sik sva skyldæ kono hava at sinni kono at han ma eigh bo hænni at gusz rætti. þa fulli þæt mæþ tvænni tylptum. værþær han fælþær þa skal han botæ hænni.

8. Liggær maþær hos dottor sinni. þæt mal skal af landi bort skiptæ ok til roms. Egho faþghar tver ena kono. Egho bröþær tver ena kono. Eghv bröþvngær tvær enæ kono. Eghu systrungær tver ena kono. Egho moþghur tva en man. Egho systær tua en man. Egho systrungur ællær bröþvngor tvar en man. þæt ær firnærværk. §.1. Myrþir kona barn sit. Dræpær svn faþur sin. Ellær faþir son sin. Allær broþir broþor sin. Ellær bröþrungær broþrung sin. Allær systrungi systrung sin. Allær faþur faþur sin. Allær moþer faþur sin. Allær svnarsun sin. Allær dottorsvn sin. Allær broþor son sin. Allær systur. svn sin. Allum slikum malum skal af landi skiptæ mæþ brevi til pavæns i rom þer skulu af pavanum bref takæ. ok aptær til byscups föræ latæ han sea huilkæ miskun þer fingu. biscuper skal þem bref fa firi tyundæ sin. §.2. Af allum firnaruærkum. a biskupær. þrer markær. ?er sum skriptæ. brut gæræ. þer eghu biscupi. III. markær.

9. Svnnudaghin þæn ær næst ær æptir martens mæssu dagh. at qvældi þa æru mungæts tiþir lagh taknær. §.1. Hæptir bonde fæsti kono mansz þa skal bruþmæn til gæræ. a mungats tiþæ daghi. tva mæn til garsz. gæræ. griþær at beþæs. þa skal hvar þerræ aþrum grid sækæ. i gard ok or. þa skal klæþi miætæ ok siþæn firi gipt skiliæ. §.2. Sva ær firi gipt at skiliæ. þaghær þer kumæ baþi a en bulstær ok vnþir ena bleo. þa a hvn þridiungh i bo. ok. III. markær at hindradax gæf. af hans lot. §.3. Svn han hanum sinæ fæstikono a þrim laghæ ölstæmpnum. þa ær han sakar at. IX. markum viþ saksokiæ. ok sua viþ konong ok sva viþ allæ mæn. §.4. Sva skal bonde byudæ fæstikono. at laghum at þrim ölstæmnum sva sum. beþæs §.5. þæt ær laghæ forfal manz ok kono at þer siuk æru ællær bruþ vaþir inni brænþær. þær ær forfal bæggiæ. þerræ æn þiufnæþær ællær bosran havir iuir gangit. Æn han latær þing. visæ. þa skal tva mæn a þingi. lata forfal bæræ. Vill. han eigh at þy litæ. þa skal a endaghæ mæþ. tylptær eþe. ok tuænni vittnum biþia sva sær guþ holl. ok vat sinni. at han fæk laghæ forfæll. ok þy ma iak eigh giptæ þær hanæ. §.6. Vill han væriæ firi hanum. þa skal firi gangæ mæþ tvænni tylptum biþiæ sva sær guþ holl ok uattum sinum. at frænsim þerræ ær sva skylþ at þer mughv eigh bo mæþ gusz rætti. ællær sifskapær. §.7. Kvæþær han ne viþ kallæss eigh fæst havæ þa skal han firi ganga mæþ tvannum tylptum. biþiæ sva sær guþ holl ok vattum sinum at han fæsti hana eigh sva sum lagh sighiæ i landi þæssu.

9 þættæ ær rætlosæ bolkær.

1. SVeær egho konong at taka ok sva vrækæ. han skal mæþ gislum ovan fara ok i. östrægötland. þa skal han sændi mæn hingæt til aldragöta þings. þa skal laghmaþær gislæ skiptæ. tua sunnan af landi. ok tua norþæn af lanþe. siþan skal aþra fiuræ mæn af landi gæræ med þem. þer skulu til iunæbækær. motæ faræ. Östgöta gisla skulu þingat fylgiæ ok vittni bæræ at han ær sva inlændær sum lægh þerræ. sigiæ. þa skal alþragötæ. þing i gen hanum næmnæ þa han til þings kombær þa skal han sic allum götom trolekæn sværiæ at han skal eigh ræt lægh a landi varu brytæ. þa skal lagmaþær han fyrst til konungs dömæ ok siþen aþrir. þer. ær han biþar. §.1. Konungær skal þa þrim mannum friþ giuæ þem ær eig hava niþingsværk giort.

2. En biscup skal taka. þa skal konungær allandæ at spyriæ huarn þer uiliæ hava han skal bonþæ svn væræ. þa skal konongær hanum staf i hand sæliæ ok gullfingini siþan skal han i kirkiu leþæ. ok i biskups stol sættiæ. þa ær fulkomen til valdær vten uixlt.

3. Bondæ sun skal lagmaþer væræ. þy skulu allir bonder ualdæ mæþ gusz miskvn. §.1. konongær skal næmd firi sik sætiæ ok lagmaþer a þingi. §.2. þæt hetir. e aldragötæ þing ær laghmaþer ær .a. þær ma folk. ætleþæ. ok sættum lysæ.

4. Takær maþær bo mansz vp at vsældu. þæt ær þrénni. IX. marka sak. a. IX. markær saksöki ok giald firi. bo. sit mæþ suornom eþe. IX. markær konongær ok. IX. markær allir. mæn. §.1. Huggær maþær hus vp manss at vsoktu. þæt ær. þrenni IX. markær. a. IX. markær saksökæ. ok sva konongær ok sva allir mæn.

5. Kallær maþær man bykkiuhuælp har ær. þæt sighir. han þu koþ hæn. Iak skyrskutæ þy at þu kallæþe mik vkuæþins orþ. þæt ær sextanörtoghæ sak i hvan lot. han skal hanum þing uisæ at skyrskutæ vittni latæ bæræ at endagha ok vitæ mæþ tylptær eþe. biþi sva sær guþ holl. ok vattum sinum at þu kallaþe mik. vkuæþins orþ. ok þu æst sandær at sak þerri. ær iak giuar þær Sva skal vkuæþins orþ sökiæ ok firnær orþ. §.1. Kallær maþær annæn frælsgivæ. þæn ætboren ær ællær sigir iak. sa at þu rant en firi enom ok hafþi spyut a baki. þæt ær vkuaþins orþ. þrænni

sextanortoghæ sak. §.2. Iak sa at maþær sarþ þik hvar ær þæt. þu koþ han. Iak skyrskutæ þy at þu kallæþe mik vkvaþins orþ. ok firnær orþ. þæt ær sexstanortoghæ sak. i hvan þriþiung. §.3. Iak sa at þu atti þin viliæ. viþ ko. ællar mæræ. þæt ær firnær orþ. þrannisaxtanörtogæ sak. þæt skal sökia a hændær hanum. kumbær eigh ne viþ. §.4. Iac sa at þv atti moþor þina. þæt ær firnær orþ. ok þrennisextanortoghæ sak ok kombær eigh ne viþ. §.5. ?ættæ aru vkvæþins orþ kono. Iak sa at þu reet a quiggrindu lösharæþ. ok i trols ham þa alt var iamrist nat ok daghér. kallær hanæ kunna firigæræ kono ællær. ko. þæt ær. vkuaþins ord. kallær kono hortutu. þæt ær vkuaþins ord. kallar kono haua at faþur sin ællær strukit hava barn sit fra sær allær hava myrt sit barn. þættæ æru firnær orþ. §.6. All þassi synda mal skal fyrst uiþ præst sin talæ ok eigh braþæ vp mæþ awnd ællær vrez uiliæ num han sæki sik at þrim markum. hete þrer ok æru tuar.

6. Rænir maþær man handran. þa skal han væriæ. sik mæþ tolf manna eþe ok tvæggiæ mannæ vittnum. af þem tolf ok siþan i tylft standæ. Falz han at böte þræni sæxtanortoghær.

7. En maþær krævær man skuld þa skal han a grænnæ hans kallæ latæ þem uid væræ ok höræ at han kræuær han skuld. þa mæ han næmæ han siþæn æn han vill. A han skyld at kræfiæ. þa ma han sökiæ han til sum lægh sighiæ. ok éþ sin a ouan æn þem skil vm at han a hanum eig meræ at gialdæ. Kuæþær hin ne viþ kallær sik eig. æghæ hanum. skyld at gialdæ. þa skal han suæriæ mæþ tolf mannum at han a eig hanum skyld at gialdæ ællær gæf at lönæ. Bær han þryt viþ böte þrænni saxtanörtoghær ok skyldþinæ. §.1. Naam skal lösæ mæþ skuld mæþ tylptær eþe.

8. Dræpær maþær hors ællær nöt firi manni. vetir feær fölengh. þæ skal han siunætting firi hanum giæræ latæ ok synær. vittni a hændær latæ baræ biþi sva sær guþ holl at iak sa at þu drapt fæ hans ok vete hanum fearfölængh. Syþan skal han firi tylpt gangæ. biþiæ sva sær guþ holl. ok vatt sinni. at þv uete mær fearfölingh ok þv drapt fæ mit. ok þu æst sandær at sak þerre. siþæn skal han aptær gialdæ. mæþ. svornom eþe. ok .a. ovan þrænni saxtanörtoghær. Er eig a synar vittni. til væri sik mæþ tolf mannum. Æn þær fæ ær dræpit. ær tueggiæ öræ ær vært. ællær tvem örum. bættræ. þæt ær full fearföling. Æn þæt ær værræ æn tver örær. þa skal þæt tvægildi. atær gialdæ sua huart. sum vært ær. §.1. Værþær dræpit hors ællær nöt a byar marku. annærs byær. vet eig hvar drap. þa skal han siunætting giaræ firi enum þerra ok haldæ firi allum. ok vittni latæ bæræ a sivnættingi. at þæt fik þær fiorlæsting. a marku þerræ af handæuarkum. mannæ ok þy æghu. þer þæt. mæþ laghum aptar bötæ.

9. Dræpær fæ annat ok bær hirþinge vittni. gialdi helt firi mæþ svornum eþe ok taki han þæt dræpnæ ællær nyti hold ok hvþ taki halsgildi. þæt ær atti af þem sum drap. I þæssu male ær hirþingi fulþer vittnismaþær hvæt hældær. han ær fræls allær þræl. Syns hanum giald þa skal siunattings. til giaræ. lætæ bæræ asynær uittni. þa skal ræþæ wætti ok kræfiæ bokær syns hanum rætmæli. þa skal skyrskutæ. Biþi sva sær gud holl. at fæ þit drap mit fæ. mæþ synær uittni. ok sva gaf iak þær sak til. Far han eigh sokn fræmt mæþ laghæ uittnum. þa skal þæn ær sak ær givin. væriæ. sik mæþ tolf mannum. biþiæ sær sva guþ hol. at eigh drap mit fæ. þit fæ. ok iak eigh sanddær at þæ sak. þv giuær mæ. §.1. Faldær. fæ .i. mans handæværki. i brun all diki. ællær. annur þylik værk ok far þær banæ af. þa skal bötæ. VI. öræ firi hæst. half mark. firi oxæ ok sua firi ko. ok hors. Sva skal þæt sökiæ ok væriæ. sua sum fæ havi fæ dræpit. §.2. Flögher fæ i gærþi sva at ængin æltir far banæ af liggi vgilt. Æn flögher or gærþi gialdi hin aptær. gærþ .a. Æltir nokor or gærþi fa þær banæ af. ær til asynæ vittni gialde þæn sum a ælti sva sum mælt ær æn i diki laghi döt. samæleþ sokiæ ok væriæ. §.3. Æn maþær læstir hæst. ællær halataghl ok stingær vt öghæ gialdi öræ. ællær væri sic mæþ tylptær eþe.

10. All lan skulu hel hem flyties þem sum læþi firi vtæn al genmæli.

11. Löpær dræll bort allær ambut fra lawarþi sinum ok gör nokon skaþa. dræpær. stial allær rænir. eig skal lauarþær. skæþæ. gialda num han aptær fa hion sit. Far þem aptær böte afgærþir þerræ sum lagh sigiæ én asynær vittni æru til ællær þiufnæþær i handum takin ær eigh þæt til. væri mæþ nekuaþum sum lægh sighia. §.1. Lanar maþær manni þræl sin svari hin sakum ær uiþ lani havir takit. e mæþæn han ær i hans varþnæde.

12. ?æn sum leghir af bondæ hæst. ællær öxa. allær. ko. han skal varþæ firi vangömslö. þæt ær þiuuær. vatn. dyi. klavi ok annur þylik. §.1. Firi fars. fæ. afæfli. þæt ær. biorn. allær. quesæ. firi varghi. skal uarþæ sum firi. wangömslö. æn eig far aflæstir af. þæt ær. sex öræ firi hæst. halfmark firi oxa ok hors far han aflæstir gialdi iki firi vargh.

13. Læggær maþær manni fæ sit in til gætslu. þa ma þæt fæ eigh tapas af þem uiþ takar hwærtti mæþ styld ællær mæþ rani num bondæ. þæs fæ ær uiþr takær allær kostær værþa maþ taknir aftær skal han gialdæ. Læggi fram þæt han uill. ok maþ tylptær eþ at han fæk eig meræ hans. fæ at gætslu æn han havir nu fram laghat.

10 Iordþær bolkær

1. Fæm æru fang iorþær. Et ær arvær. Annæt ær. hemgæf sunær. ?riþiæ ær hemfylgð. dottor. Fiærþæ ær köp. Fæmtæ ær sköting.

2. Köpe skal taka at þæs hænde ær iord sæl umfærd at varþæ. ok han tua af hændi værþi at værþæ. þer allir skulu takæ i hand baþvm þem þa ær ok köpfæstum bundit. Ryvi mæþ. III. markum þæn ryuæ uill. Comber eig köpruui uid sin farit ær þa siunætting garæ firi þem svm vmfærþ værþær ok allum þem ær ioþ æghu i by skal gangæ um akræ. ok ængiær. ok sua aptær a topt siþæn. Illiz þa ennor staþér. þa skal þen variæ ær iorþ sæl æn fyr illiz æn umfærþ kombær .a. Illiz siþæn þa skal þæn varþæ sum köpir. Attæ skulu oþolfæstir varæ. niunde styrisfæstær. Siu nattæ gamall skal siunattingær. væræ. Sa skal iorþ. væriæ. ær .a. maþ tuænni tylptum. ok tuænni vittnum skal iorþ væriæ. Siunætting skal uisæ þem manni ær köpæ varþæþæ æn annættvægiæ quæls værþ ællær vmfærþ firi hanum. Siunattingh skal firi hanum halþæ þor han uitæ firi mæþ tylptær eþe at han eigh köpe. værþaþe. þa ær han uarþær. falz han böta. III. markær firi köpruf. §.1. Illiz arftakin iorþ hana skal væriæ. mæþ ærfþær vittnum. Tver mæn skulu vittni bæræ ok i tylpt standæ. Sva skal uittni bæræ. Bær iak. þæs vittni ok uir mæn tver at þu tokt iorþ þæssæ at arvi. at v iltu mæþ vittni borno binþum. uit slikt svm lagh sighiæ. þa skal han firi tylpt ganga at biþiæ svæ guþ holl ok uattum sinum. at iac tok iorþ þæssæ at arvi ok at v iltu. ok iac a ok þu ikki vættæ .i. §.2. Illiz iorþ at þem köpt havir. þa skal han værnæ mæþ tuanni tylptum ok tuanni vittnum. biþi sva sær guþ holl. ok uattum sinum at iak köptæ iorþ. þæssæ maþ fæst ok mæþ vmfærþ at v iltu. ok sva svm lagh sighiæ ok iak. a ok þv iki vætæ i. þa skal firi. aþræ tylpt gangæ ok sværiæ samalund. köpæ vittni skal latæ bæræ. i tylfpt hvarri. tvæggiæ manna.

3. Æn sæliæ uill iorþ sinæ þa skal biuþæ arvæ sinum siunatting skal firi arva gæræ. ok sva biuþa hanum iorþ at köpæ. Siþæn skal þing uisæ ok manæþær stæmnu skulu þingmæn þem gæræ. Combær han til at köpæ iorþ a manæþær stæmnu. þæt ær vald. kombær han eigh. þa skal han til þings faræ læti þömæ sær at sæliæ þem mæst biuþær værþ firi. Sva skal konæ lagh byþæ sum

karmaþar §.1. Eig skal a slæt faræ num vili hvat þæt ær maþær ællær konæ æn i bo sitær. §.2. Eig ma maþær af kono sinni iorþ köpæ mæþ laghmæli. þæt kallær. væggiær köp. Köpe bonde iorþ i iorþ æn han. vill. §.3. Sa svm iorþ sæl sialuær skal han. köpfæstum. bindæ. ok uiþ vmfærþ uæræ. hvat þæt ær hældér kona ællær barn. ællær maþær. a þingi skal owormaghæ köpæ lysæ. §.4. Maþær köpe mæþ lösom örom ok uill sæliæ vid lösom örom han skal þem lægbiudæ ær han köpte af. han skal sua firi iorþ lukæ sum þa ær til buþit. Vill han i iord skiptæ. þa skal han lag eigh biuþæ.

4. Konæ sæl iorþ sinæ ællær maþær laggær eig .i. bo. köpir sæ iorþ aþræ. þæt ær þæs þerræ ær iorþæ wærþi. atti. §.1. Köpir maþær iorþo sinni gær agærþ till. mæþ fæ. bæggiæ þerræ. þaghær. bo. skiptis. þa skal sva marhæ oræ. aptær til skiptis læggiæ sum agærþ. var. §.2. Skil a hion tu. ær iorþ mæþ lösom örom köpt kallæs annat eigh eghæ. þæt. a vitu baþvm þem uil uitæ til egho. §.3. Værþær iorþ farin siþæn hion tv komæ samæn þa ær hun bæggiæ þerræ.

5. Biskupær a vitu firi kononge. ok lændær maþær firi biscupi. ok bonde firi allum. þem. Egho böndær by. ok annan lændir. mæn skil þem a. þa æghu bönþer uitu ok eigh lændir mæn. bya þerræ mælli. Boæ bönþær i by mæþ lendum manni. eig mughu þer uitu mistæ. þy hældær.

6. Vill maþær iorþ at væþium takæ þa skal. vmfærþ til þeræ skiliæ hanum sua iorþ til vaþia sum lagh til sighia. Lösær han innæn þriggiæ vintra. þa ær eigh iorþ foruæþiæ standær hun þrea vinter ællær þrim længær. þa ær forvæþia. §.1. Læggær maþær annvr. væþ. gull ællær silvær. þa skal han gæræ siunatting firi hanum ok halþa at lösæ uæþ sit ok kuld kræfiæ. Han skal skyld lucæ eþ sin eptir at skuld ær eig mere æn nu ar fram lagþ. Vil eig skyld lukæ ok eig lagh gangæ. þa skal vaþium halþæ ok til þings föræ latæ dömæ sær at sæliæ.

7. Köpir maþær bol. æru af köptir. akrær skil þem a han eig vitu num til ennær skipt. þa skal sær firi gangé ær bol. a mæþ tvem tylptum. ok biþi sva sær guþ holl ok uattum sinum at skipt þæssi var aldrigh farin af bole þæssu mæþ fæst ællær mæþ vmfærþ ok eig afhænd sum lagh sighiæ. §.1. Kallær annær. sik hauæ herft skipt ok annar copt. sa a vitu ær ærst kallæs havæ. §.2. Kallær annar vtskipt eghæ ok annar a bol. sa a uitu ær bol a. Vtskiptir ok garþær. þær skulu all til toptær at lagmæli. §.3. Hauir maþær topt i by ok oræss land ok sex lassa æng. þa a han uitu til vtskiptæ attundæ löter attungz til löf ok lok vndir viþær. A maþær eig meæ firi en atundær löt attungx far iki uitæt a han.

8. Attungum skal by byggiæ. Fiurir væghær skulu af by rinnæ. Liþ ok garþa ok bror skal attungum. skiptæ.

9. Hittis at kirkiugarþær ok toptærgarþar. þa sokn gærþæ. ok eig top Hittis a akær ok topt. sa skal gærþæ ær topt .a. §.2. Garþær skal standæ mælli topt ok akræ lukttær a hælghaþorsdagh. Halfgærþi mællin toptæ. tvæggiæ. han skal e. gildær væræ. æn hvarghin böte firi utæn annær kærir a annæn.

10. Tialdru. stenæ. skal tua i iorþ grawæ. þriþiæ a læggiæ. þer skulu vitni bæræ ar i iorþ liggiæ. §.1. hus skal sva nær tyaldru. sættiæ at stuþer rum ær mællum ok opsædrup.

11. Flytær annar maþær hus sin af topfto ok yrkir toft. þa hetir hakær ok eig toft. Sökiæ skal garþ af

hændi sær þæn ær mælli war toftæ gildæn ok eig vgildæn.

12. Rændær væghær toftæ mælli. han skal siu alnnæ breþær varæ. A maþær wægh iuir toft mans. han skal þæn. vægh hanum af læggiæ. sum han uill. eig i dæk ællær y dy. ællær i fiall vp. Halvæn vægh skal huar þerræ. mælli. toftæ. læggiæ. §.1. Ligwægh skal til kirkiu læggiæ. eigh ma lik iuir toft mans faræ olouandis num han se sakær at. þrænni sextanortoghom. §.2. Græswæghær skal til byær liggiæ. sa skal þrannisæxtanorthoghor bötæ ær vp yrkir.

13. Far maþær a akær sin ællær. æng sinæ at boæ. þa skal skal han sialwær sik vtgærþæ. A maþær gard firi hanum. þa skal han sökiæ up han mæþ siunæ ting. ok tolf mannæ eþe ok uittni latæ bæræ at garþær þænni stændær firi toft hans sua at han ma eig utuæghum næ. Kastér han eig garþ vp firi siunættings dagh böte. þrennesaxtanortohær. ok hinn taki up garþ æptir. þings domæ ok lati domæ sær garþ. at varþvetæ e mæþæn toft hans vindær. §.1. Flytær af bygd sinæ. þa skal han sokiæ garþ af handum sær sua sum fyr a latæ dömæ hanum gildæn gard ok eig vgildæn. §.2. Husær maþær i akærgærþi. þær sum aþrir grannæ æghu iorþ kring vm þa ma han eig þær boæ mæþ laghmæli. þer skulu hanum siunætting gæræ ok in haldæ. vitni latæ bæræ at han bor akargærþi ok gær klöstroþ iuir akær ok æng. þy ma han eig at lægmæli. hær boæ. þa skal þing uisæ latæ hem dömæ endaghæ vittnæ mæþ tuanni tylptum. latæ dömæ af garþ a sægnær þingi. brytæ af ok eig brænnæ. §.3. Bröþær skiptæ iorþ sinni. husær annær ut a akær ællær æng a grasiæþri. liggær teghær viþ tegh. han .a. iamna vitu uiþ þæn i by bor. §,4, Byggir han ut a mark byar gærþi um kring sik sialuær. Byggir a sa marku gærþir um kring sik .a. III. vitter. ællær. III. vittrum længær a oxæ byrþi til skogss. til vndir viþær ok til fængans ængyn a vitu innæn gard hanum ok han ingæ utæn garþ til almannigs þæt kallar holmsköp han ma eig i bælgh bindæ. Viliæ grannær intaku takæ firi hanum. þa skulu þer hanum gatu læggiæ til almænnigs siv famnæ breþæ. þer skulu garþæ gærþæ ær iorþ egho ut til almænnigs.

14. Eig mæ takæ intaku. num alli uili þer ær eghu attundæ lot af attungi. ?aghar in ær takit. þa skal sa valdæ oþolskipti ær uill. gæræ siunættings firi ens garþi ok haldæ. firi allum þem iorþ æghu i by. þa skal þing uisæ ok lata. hem endaghæ dömæ. þingsmænna vittni. a endaghæ latæ bæræ ok sværiæ æptir at sva kom dombær. a mal hans a þingi at han skuldi hær standæ i dagh ok repæ iorþ i attungi. siþen .i. attungæ. ær repæt. þa skal þing sighia ok lötæ a sægnær þingi. æn eigh uill fyr. Siþæn lata dömæ sua attungi hvarium sum lotær fal mæþ þings uittni sua skulu allir sin i mællin skipæ bæþi garþ ok iorþ. en eig uiliæ. ællær.

15. En man kallar sik aghæ a fær marku. ær eig garþær vm kvæþæ grænnar ne vid. kallæ allæ. þem egha. þa æghv þer vitu ær allum þem uiliæ uitæ til egnær. væria med tvænni tylptum ok tvænni uittnum. biþiæ sua sær guþ holl. ok uattum sinum at iord þæssi. ær o skil vm ær almænnigær. aldræ grænnæ. ok eig enæng þin. §.1. Skil a þorp ok by vm almænning. þa a byr vitu ok eig þorp. Half tylft. af fæstu. skal i by. uæræ æn gitær sik uitæt til fullbyær. Tver iorþærghændi. i tylft hvarri skulu vittni. bæræ æn han ær höghæ byr. ok af heþnu bygdær. þa skulu tver iarþeghændi af þem eig baru uittni hvar firi sinni tylft gangæ biþi sua sær gud holl ok uattum sinum. at byr. þænni havir varit fullbyr bæþi i heþnu ok kristnu. ok þy a han iamnæ vitu viþ by þin at laghmale. A. en maþær allæn by ær kiurkiæ .i. ok half boændæ mannæ. þa ma uitæ han til fulz byær.

16. Skil mæn vm marker skial byæ mælli. þa skulu þer skyal se sin i mællin. ganga huar byr i sit mærki ær han kallær i. ?erra skal hvarghum innæn garz. kallæ þær sum standit havir þrea vætær ok þim. længær. þær a byr uitu firir. þer skulu saman gangæ. ok vittni. latæ bæræ .i. stad þæn sum han kallær .i. Værþær annær vittnum. siþæri. sa skal vitu. orþ æghæ. hava baþi iammargh uittni. þa skal

hæræþ a syn til næmnæ af þingi sæmbér a synær mannum a þa skal þem lagh dömæ ær asyn vittnær mæþ. sæms þem eig a. þa skal lanz a syn næmnæ ok lösæ mælli. þerræ. §.1. Skil a land ok hæræþ. land skal uitu eghæ ok þe hæræz skulu uitu eghæ. ær eig sökiæ fang til. skal væriæ mæþ tvænni tylptum næmdæ. mannæ. §.2. Skil a hæræd oc by þa. a hæræd vitu.

17. Vil by takæ in mark sinæ gen byær mark annærri. þer skulu gard gærþæ ær in uiliæ takæ. ok söki siþæn haluæn sær af handum gilldén ok eig vgildæn. §.1. Vill maþær træþi up taka þa skal han garz gærþæ. ær up uil taka. söke siþæn sær. af hande gildæn ok eig vgildæn. Træþir maþær enka akær gærþi sialvær vm kring. §.2. Vil maþær sæ löt sinæ hégnæ. þa skal han garþ mælli fæ lötæ gæræ eigh ma han ællær intakæ. num han se saker at þrænni saxtænörtoghum. ok hetir græsspæri sa byr ær sua gærid. §.3. Rændær vatn mælli tuæggiæ markæ gærþi hvar at sinu oðælli ok mötæs i miþri uatnras.

18. A maþær enkæ skipt i by. aþrum. þer æghu vitu. ær i by. boæ huru mykil hun skal uaræ. hun hetir uitulös iorþ an hun ær eig rend ok stend. eig mæ þy at hvaru allæ bort uitæ at lagnmæli.

19. Æn tyaldrur uil flytiæ æn vranct kallar liggiæ. þa skal siunatting til gæræ. ok þing uisæ ok endaghæ latæ hem dömæ. þor væriæ mæþ tuænni tylptum. sa ær vid han delir. at tyaldræ. þæssi liggær ræt ok vræt eighi. §.1. Hvar sum brytær vp ren ok sten han hetir i aþrum mannum ormyliæ han ær saker at trænni sextanörtoghum.

20. Slar maþær æng mans cumbær hin at ær a han skal taka uiþi quist bitæ bast a ok sætiæ sua i þet ær laghæ forbud ma eigh vndæan takæ num han sækti sik at þrænni sextan örtoghum. þér skal hö a æng ladæ til þes ær þer æru sattir.

11 Huru mylnu skal gæræ

Uill maþær mylnu gæræ han ma eig sua gæræ at topt annærs manss spillis eig akri. eig æng eig væghum mannæ. eig forta grannæ. ok eig mylnu þerre ær för var gör eig fiski uærkum. §.1. fiskigarþi ma ok eig sua gæræ at þem ælþri fiskigarþi spillir. Eig ma fiskiæ .i. stæmmum manss annar æn þæn ær .a. eigh i diki. annar manss. §.2. Mylnu staþer ligær öþe. þrea uettær allær þrim vættrum længær æru fang af roten. þa sa wald at takæ ær uill. Sighir sua þén ær mylnustaþ atti. at fang æru eigh al af roten viti mæþ tvænni tylftum at stiborþ. stoþu ok stulpær. ok dræskulli la ok holagh. Æ a maþær mylnustaþ. mæþæn. þe fang æru. all vroten. Sa maþær a mylnu stad. ær fyrst gær uærk a hvat. þæt ær hældæ a aldra götæ æng. ællær alþra grænnæ. §.3. Delæ mæn vm mylnu stad kallær huar sik eghæ. þa skal asyn til næmnæ. þen skal lagh fa vittnum uærþær siþæri havæ baþir iammargh vitni. þa skal lanz asyn næmnæ til ok skiliæ mælli. þerræ. §.4. Gær maþær mylnu i almænnisz vattni a annar maþær eing annænuagh þa skal þridiungær löss faræ af vattni æn tua löte ma han stæmnæ. eig iuir a land num han fa landfæstu mæþ fæst ok vmfærþ laghæ. §.5. Takæ grænnær almænnig in firi mylnu dörom. þa skal han sær uæghær kræfiæ. þer skulu hanum uægh læggiæ. Gaar maþær þæt eig laghskiptæ þer iorþo lyutær annær firi mylnu dorom. þa ær mylnæ han vnit. §.6. Maþer gær myulnu. a æng sinni liggær grænnæ almænnigær i gen annanuagh. a byr annær. þa skal han landfæstu köpæ af þem ær þær a iorþ i by. §.7. Vatn skal eigh vændæ af fornu fari. aþrum manni til andmarkæ aþruvis æn fyr hauir runnit. §.8. Iorþ ma eigh at mutu takæ.

12 ?ætta ær. þiuuæ bollkær

1. Giuær maþær manni þiufs sak firir hæst ællær annæn grip ok fas aptær gripær spiltær allær. sprængdær. gialdæ aptær mæþ suornom eþe. æn falz at ok fullær þiufs bötær.

2. Stiælæ tuer faþghær værþæ taknir mæþ hænge faþir vppi. ok sun æn maghændi. maþær ær. §.1 Gangær at stialæ bryti. ok þræl. bryti skal vppi hængiæ. ok eigh dræl.

3. Taker maþær þiuf sin ok þiuft mæþ bindi þiuf a bak ok leþe til þings. mæþ tua vittnismæn þa ær vittnæ a þinge. han sannæn þiuf væræ. mæþ tolf mannum. af þingi gangæ. þæs at sværiæ at han ær fuldær þiuér. þy ær han varþær lif sit latæ. Siþæn skal han dömæ til hogs ok til hangæ. til draps ok til döþæ. til torfs ok til tiæru. vgildæn firi arvæ ok æftimælændæ sva firi kiurky. sum firi gonungæ. §.1 Værþær þiuuær takin a vægh ok eigh af þem ær firi styld ær wrþin. þa skal han þiuf hem mæþ sær lædæ ok bud sændæ þem svm þiuvær þær ær. Havir han hans sannæn þiuf fingit. taki mark firi þiuf. ok tva öræ firi þiuft. En þæn sum stolen ær kallær þiuft eigh uæræ sinæ. ok eigh þiuf haui þæn sum i handum havir þiuf til þings. Dömiss þæþæn til konongsgarz bonde skils viþ þiuf saklös a þingi. §.2 Takær maþær þiuf annærs manss a væg ok eig. sin. latær lösæn at laglöso þa kallæ mæn þæn lottakæræ uæræ þiufnæþær.

4. Sva ær i lahum talt at þrir æru þiuuær. En ær. þæn ær stial ok takar. Annær raþær i hænþar þivfi. ?riþi takar uiþr. þær æru allir ena lund sakir. §.1 ?rear ærv þiufs vitulösor. En æn i handi takar. Annur æn or husi draghær. ?riþiæ æn leþess til gaarsz ok grinþær. Gitær hvarghin sik orþiufæ giort. §.2 ?rer æru þiufs vitur. En at iak stal eigh fæ þit ok eigh þyftis iak .a. Annur at iak ræþ eig fæ þit i hanþær. þiuvi. ?riþiæ at iak ær eigh viþertaku. þiuvær þin. Ok væri sik sum saghæt ær.

5. Værþær maþær stolen vrækær fiæt æptir fællir .i. kæfti. fyrst skal by letæ. A grænnæ skal kallæ. þer skulu mæþ gangæ. Leþer eigh fiæt or by. þa skal ranssakæ. Eig mughv grænnær ranzsak syniæ. Grænnær skulu i garþ gangæ þæs fyrst ær næst ær grun a han skal rum kallæ ok beþez ransak. Bonþe skal eig ranssak syniæ æn han ær sialuær hemæ. han skal vpp latæ sin inuistær hus þæt ær kornskyæmmæ ok matskammæ ok symnskæmmæ þy þru æru inuistar hus. En annur hus bæþi laþa ok nöthus þæt heter vthus þo at las se firi. §.1. Nu skal bonde hus vpp lætæ. Nu skal bonde þæn sins hauir mist ok annar mæþ hanum ingangæ þæn ær þer troæ baþir. Baþir skulu þer iuirlösir uæræ ok lösgiurþir. ok barföttir bundit brökær uiþ knæ. ok sua ingangæ. ?er skulu letæ i þem hvsum hittir sit inni vndir las ok lykki. ær þet hult halmi. þæ ær sa þiuuær at. þa skal þiuf takæ þem saklöst firi þy. at han ær sanþær þiuuær ok hvarghin gitær han þerre sak mæþ laghum rundit. Vil han uiþ gangæ at han ær sandær þiuvær. þa skal bondin vald eghæ sa ær sak giuær at takæ bötær firi skaþæ sin. ok eighit aptær ok a þæt sum lagh sighiæ. þa ma bonde uiþ han sættæs at saklöso þo eigh fyr an firir hæraszhöfþingæ. utæn han far burghæn firir. böte sak sinæ uiþ land ok gonong sum lagh sighiæ. Vill han eigh uiþar gangæ. þa skal þiuf a bak bindæ ok til þingsz föræ eigh ma fyr lösæn latæ num viþ liggi fiuratighi mærkær. Takar maþær bundin þiuf mæþ rani. af manni. han skal skirskutæ firi næstu manni ok i næstæ by. at han ær þiufs sins ræntær ok þy ær hin sakær at. XL. markum. §.2. Nu æn hittir i luctu allær læstu kari. ark ællær kistu þær havir husprea likil til þa ær hvsprea þiuuær. Vill eigh bonde laghbötæ þa skal hvspreo takæ. ok a bak bindæ til þings föræ firi allær götæ ællær firi hæræþ. Vill þa bonde lösæ hospreo sinæ mæþ laghum rættum. þa skal kono lösæ latæ firi þy at konæ ær ovormaghi hvn a eigh hug ok eigh hangæ utæn firi trolskap.

6. Far bonde æftir sinv. sins hanum ranszsak. þa skal han mæþ vittnum beþæz firi þy at han ma eigh hanum syniæ ranszsak þa han ær sialvær hemæ. syns hanum ranzsak þa dragher han þiufsku

a sik. þa skal skirkutæ firi grannum at nu ær ranzsak svnd. þa kallær bonde han þiuf sin. þy at han sundi ranzsak. Nu kuaþær han ne viþ. þa skal sa sighiæ til sinum hæræszhöfþingæ han skal þing til namnæ ok næmd sætiæ ok at spyria hvi han ranzsak sundi. en kallar sik eigh þiuf han ær sakær at þranni sæxtanörtoghom. §.1 Nu ær þæt böt at ranzsak. sundi. Nu standær sak open su at han ær þiuvær kallaþær. han skal væriæ sik mæþ tvæni tylptum ok. IIIIor. mannæ forræþe. falz han böte sum lagh sighiæ.

7. Nu ær vtuistær hvs. giuær hin sak ær sins hauir mist. þu kom þær at. þu havir ualdit ællær hion þin ær þu at male at mælæ. þa sa bonde bundin viþ vitu suæri mæþ tuenni tylftum ok. IIIIor. mannæ forreþe. at þet kum þær hvarti mæþ uitu ællær valdi minu ællær þerræ iak a mæle at mælæ. þæt ær abryrþ ok eigh wlti iak þiufnæþe þem. §.1. Vitir bonde bondæ at han abyrd upp a han bar væri sik mæþ tuænni tylptum.

8. Hittir maþær grip sin. þa skal han tak firi bezass. bonde skal eig tak synia num han sakær se. þa skal bonde til takæ biþiæ man kuarsætu firi þiuf stolet þa skal siunatting firi þem garæ ær i tak gik ok haldæ firi þem hæst havir i handum. §.1. þiuftolet skal leþæ til þriþia salæ a þriðiæ salæ skal sit lösæ ællær sværiæ mæþ tylptær eþe ok tuæggia manna vittnum at þæt uar hemæ föt oþ þær drak ok diþi myolk ok moþor spinæ ok iac a. ok þv ikki i. ?or eigh þæs sværiæ. þa skal hin til gangæ ær sit havir kænt. ok sværiæ mæþ tylptær eþe ok tvænni vittnum at þænni gripær uar fra mær stolen ok huarghi sankændi iak fyr æn hær iak a ok þu iki.

9. Hittir maþær grip sin a farnum vægh. þa skal hin i handum hauir brötær tak firir fa af bofastum mannum vm syv nætær til hus ok til hems. þa skal hin æptir fara ær sit hauir kænt. þa skal kuarsætu tak firi beþæss af bolfastum manni. taksætær han firi rani þa skal lösæ þær sum staþit ær num fylswat firir gangi. taki skal grip framnit havæ. kombær eigh fram. þa ær eigh tak laglika gangit. þa ær han sakær at tvænni sæxtanörtoghum. ællær væri sik mæþ tylptær eþe. ok tvægiæ manna vittni.

10. En maþær kænnir grip sin i annærs mans handum kallær sa sik at lane havær takit ær i handum havir. þa skal æftir fara ær sik kællær eighæ ok tak firi beþæs af þem ar i handum hauir. han ma eigh synnia num han sæki sik taksætær han firi raan þær skal lösæ ær stæþær ællær væriæ firi hemæföt. syunatting skal firi gæræ at lösæ mæþ laghæ vittnum. æn eigh vindær hin lagha uærn firi.

11. ?ry æru laghæ tak. et ær brötar tak til hus ok til hems. Annæz ær kuarsætu tak mæþ þem sæmbær. a baþum. þriþiæ ær skiælæ tak firi land ok galman þet ma eigh bonde aþrum syniæ num han sæki sik.

12. Taksætær maþær grip sin kallær hin i handum hauir sik hauæ köpt af vtlænskum manni. ok ær vin innæn lanz. þa skal han syunatting firi hanum gæræ. ær i handum hauir grip. han skal sinum salæ bud fa. kumbær han til uil vinnæ firi. hemæ föt. þer a han vitu til. Kumbær han eigh. þa skal han uita til sins mæþ tylptær eþe ok tvæggiæ mannæ vittnum. §.1. Æru baþir utlænzkir. þer uid hauæ köpt þa skulu þer fiughurra natta stæmnv gæræ kumi þa allir til þæs landæmærkiz ar þæm ær næst. Sali ok vin. ok þæn i hændi havir. ok þæn ær illir. þær skal væriæ firi hemæ föt ællær laghvm lösæ. §.2. Köpæss þer vid annar i varu landi. ok annar hinvagh kiægglu. ællær i danmark. þa skal manæþær stæmnu til gæræ ok leþiss til landæmærkiz. ok giers annattuigiæ lösis sum lagh sighia ællær væri þen i handum hauir. ?y lik lagh ok ræt sum vtlænskir man göra os. þylikæn uilium uir þem göræ.

13. Tapær maþær grip sin köpir aptær ok kænnir eigh þa. kænniss viþ siþæn. þa skal hans vin vid uaræ flyti hinum grip ær hanum faldi. Ok illi þæn grip ær firi uar guldin. ok leþe siþen til þriþia salæ þer skal fyls wath firi gangæ. ællær lösæ mæþ laghum. En varir landa kænnæ sin grip i aþru landi. ællær utlænskir mæn i uaru landi þa skal syunattingh til gæræ. ok lösæ grip sin mæþ þrim mannum æn skal þæn væriæ ær grip illir. Annær hans landi mæþ hanum. ?riþi af þy landi ær havir grip sin i kænt. Löst skal hin latæ ær i handum havir mæþ þæssi uitu. num væriæ uili mæþ tylptær eþe. at i hanss gardi þer var þænni gripær hemæ föder. ok þv at han ok þu iki i. þor han eigh þet suæriæ. þa skal hin til uita mæþ þrim mannum at han a þæn grip ok þu iki. Leþe til þriþiæ mansz ællær böte sum lagh sighia.

14. Hittir man grip sin i þivfs haptum ællær altir þiuf af. þa skal han lysæ sum lagh sighiæ ok gieræ sik orþiuvæ. Kombær hin aptir ær kannir sit þa skal han til gængæ mæþ tylptær eþe ok tuæggiæ manna vittnum biþi sva sær guþ hollæn ok uattum sinum at iak hitti þennæ grip i þiufs handum. ællær ælti iak þiuf af. þy æm iæk verþer vnnitigiæ laghæ. ok lysti firi fyrstæ mots manni ok næstæ by. ok þriþiæ þingi. þy æm iak uarþær orþiuua at varæ. þa skal hin til gangæ ær grip sin hauir kænt ok sværiæ at gripær sar var fran mæær stolen ok huarghi sankiændi iak fyr ær hær ok iak a ok þu iki. ?a skal þen löst hauir grip sin luca tva öræ firi hæst at vnningia laghum æn han steþer han vtan haraz ok öre en han innan hæræz lösir ok eigh þy meræ at flere se an en maþær a.

15. Varþær hyrsæ stolen ok ær eigh i fol. uærþær i fol siþæn annær far at köpæ. Hittir hin sit at stæþiæ han skal taksætiæ ok syunatting til gæræ ok lösæ sit mæþ laghum æn eigh gangær fyls uat firir hin skal fyl hauæ ær föt hauir hema.

16. Stiæll maþær þræl manz ællær ambut löpær bort faar hin æptir ær a far sit eighit aptær ok leþer aptær a hand hanum ær han þiuf kallær til garþ. ok til grinder mæþ vittnum. þæt at han gitær eigh þiufsak rundit mæþ laghum rættum hanum skal bötæ firi þa þiufsak atta örtoghor min æn fiurar markær. sua konongi ok sua allum mannum.

17. Stæþær maþær þræl sin ællær ambut . kallær fra sæ stolet uæræ ællær rantakit. þa skal han taksætiæ. þa skal syunatting firi þem gæræ sum i tak gæk taki skal þæn uæræ viþ siunatting ar i handum hauir. Sa a vittni ær i handum hauir æn uittni fæss. Vittni firi hemæ föt mæþ tylptær eþe. ok tvæggiæ mannæ vittnum. Biþi sua sær guð holl. ok vattum sinum at iak födde han hemæ i husum ok hæskap þer diþi ok drak miolk af moþor spina. þær uar i klæþum uafþær ok i uaggu lagþer. þy a iak han ok þu iki. falz han. þa skal hin sit hauir taksæt suæriæ mæþ tylptar eþe ok tuæggiæ mannæ uittnum at þanni maþær allær. konæ uar fra mær stolen ælllær rantær. ok huarghi þa rætkændi iak han fyr æn hær . iak a ok þu iki i.

18. Takær maþær þræll allær. ambut a löpstighum. þa skal lysæ sum lagh sighia hin skal lucæ firi vnningiæ lagh tua öræ innan lanz half mark utæn lanz. Vinni til sum lagh ær.

19. þræl ok ambut þem. skal vingæ. Bonde ær til vinordz biþin þæss ær sæl ok hins ær köpir. þa skal sa vingæ ær til uinordz ær biþin. Bonde skal værþe sa ær sæl. þræl ok ambut. þem ær köpir bæþi ny ok naþær þar næstu firi brote. æn firi griþum allæn aldær. §.1. ?y skal uin takæ til alþræ köpæ at han skal orþiuua gæra um al köp. Vil hin han þiuf kallæ. þa skal uin vittnæ ok þer tver samæn mæþ tylptær eþe. at iak köpti grip þænnæ. mæþ vin ok mæþ vittni. sva sum lagh varu. ok þy ualt iak eigh sak þerre. þu giuær mær. §.2. Horss ok nöt hof fæ ok hornfæ. skapat klæþi ok skiept uakn. þem skal köpæ ok sæliæ mæþ vin ok vittni. §.3. Dikur swærþ ok oskapaþ klæþi ok alt þæt i

boþom liggær. ok þæt a torghe köpess vtæn boþær sva sum i. Illir ennor þy. þa skal han haua tuæggiæ mannæ uittni ok tylptær eþ. þæss. at sværiæ at han köpte torghköpe rættu ok þy ær han eigh þiuuær at.

13 ?atta ær fornæmix sakir.

1. Marghær æru fornæmiz sakir. En ær þæssi. at takær maþær öknöte. manz. a löt uti o louandisz ok akær mæþ allær riþær. þa ær han sakær at þrænni saxtanörtoghum.

2. Huggær maþær ek þa sum aldin bær oloewændiss. þa ær han sakar at sex örom. Huggær. han þrear ællær þrim flerra. þa ar þæt þrænni saxtanörtogha sak. Huggir vndir uiþu þa ær þæt atta örtogho sak. vtan skoghær se lagaþer i hæræz ræpst. þa böte. þrænni örtoghær. §.1. Möter maþær manni hauir fang læst. klandær firi hanum. kallær sin væræ. beþiss til stums at faræ. þa skal han fylghiæ. ær han sandær at sak böte atta örtoghær saksöke enom firir vndiruiþ ok sax öræ firir aldinuid syn han til stums at faræ. þa ær þæt rætlösæ. §.2. Takar maþær man i skoghi sinum. þræl ællær. legho man. taki af hanum öxse ællær öknöte. þæt ær fiærme ær. Takær maþær viþ stuf bondæ ællær bondæ sun. þa a sa fang ær eghur .a. taki af hanum fang at saklösu. söke sydæn vm skoghær hug æn han uil. §.3. Akær maþær gönom skogh manz. bræstær axsul manz. ællær andurstang huggi at saklösu bæþi.

3. Takar maþær a andrum dæghi hæst ællær. oxsæ wang allær slæþæ skip stiornfast molkær. ko manz. all þe æru full fornæmi skal bötæ firi sax öræ. öre firi ekiu. tua firi tagbændu. half mark firi siværings bat. örtogh firi riuu. firi tuar. tvar örtoghær. firi þreær allær þrim fleræ. þæt ær fult fornæmi sax öræ.

4. Akær maþær iuir æng uslægnæ. allær ivir akar siþæn vp ær runnit. böte örtogh firi huart hiul. Akær annut sinni böte þrænni sextanörtoghor. þy at þa hetir sörgatæ.

5. Takar maþær garþ manz gialdi firi þrænni saxtanörtoghor. Takar maþær fang manz huggin i skoghi ællær annærstaþ. gialdi þranni saxtanörtoghær. æn han falz at. §.1. ?æn sum förir sin gar af akrum fyr æn burghit ær gialdi aptær allæn þæn scaþ. þær gangær gönum ok a ovan þrænni saxtanörtoghor þem enum skaþæn far eigh conongi. eigh allum mannum. §.2. Brytær maþær annars garþ far bonde skaþæ gönom gialdi hin ær bröt atta örtoghær hællær hin ær garþ a. æn han findær eigh hin ær bröt. §.3. Löpær fæ innangærþiz at helum garþi þæn sum fæ a læggi fram slikt sum han uill ok suæri æptir. mæþ eneþe sinum æn minni ær skaþi gör æn til akærlass. Kallær annær væræ meræ æn akærlass. þa gialdi atær akærlass ok eigh mera þy at meri se skaþi gör.

6. Takær maþær akar nam fra kono ællær manni gialdi þrænni saxtanörtoghær. allær væri sik mæþ tylptær eþe. Akar nam skal æltæ fra manni ok eigh takæ. §.1. Hittir maþær grip mansz a akri lysi sum aþrum þiufnæþ. gangær uid sum a löse sum annæt akarnam. §.2. Latær maþær hæst i tiuþær a akær mansz ællær æng böte þrænni saxtanörtoghær. ællær uari sik mæþ tylptær eþe. §.3. Haldær maþær fæ sit i friþgærþi annarræ mannæ mæþ hund ok mæþ hiþæ. III. ællær III. flerre. þa væri sik mæþ tylptær eþe. þa æn han falz. þa böte þranni sæxtanörtoghær. §.4. Latær maþær grip sin i tiuþær vm dagh ok uarþær lös liggær a hældæ allær fiætur gangær i akær mansz ok uarþær intakin. þa löse mæþ eneþe sinum.

13 Fornamix bolkær.

1. Utgarþær allir ok liþ skulu uæræ firi. ok gild vm hælgha þorsdagh. Liggær lid ugilt þær ær sax öræ sak. öre firi enkæ gap a utgardhum. attæ ortoghær firi bolgar.

2. Væltær hestær. rotær svin a akri vprunnum. bote firir slickt korn sum a ær sat. skæppv firir huæriæ þriðiu valtran ællær þriþiu rotæn.

3. Sitær græssæti i by mansz a hvarti i garþum allær lidum eigh eng ok eigh akær. þa a han eigh mæþ laghum utængarz at hawæ nokot þæt ær kuikændis ær num han sæki sik at þrænnisaxtanörtoghum.

4. Eig a tiuþærfæ i gærþi at gangæ ulowandiss num han sæki sik viþ allæ grannæ at attaörtoghum. §.1. Præstær a meþ laghum en hæst i garþi at havæ firi þy. at han skal i sokn riþæ æn braþlikæ kumæ buþ bondæ at huslæ allær oliæ.

5. Chöper man fæ af falby. vrakær hem vlowandisz grannum þa skal niþær guggæ sum stæþær.

6. Foþær fæ ok leghu fæ tækkiu fæ ok nam fæ. þy skal warþæ firi aldri vangömslu. fult ok klaui. byargh ok bro. vatn ok dy. varghi ok þiuvi. þæssi æru al wangömslæ. þem skal aptær bötæ mæþ typltær eþe. §.1. Firi ofævli skal eigh warþæ. þæssi æru ofævli asikkiæ. eldær. raan byorn. stingær ok starui.

7. Hittir maþær koppo fund a annærs mansz éng sæmbær þem .a. þa a halft sa ær stok hitti ok halft sa ær aghu a. Skil þem a þa a sar uitu ær æng a suæriæ mæþ tylptær eþe ok tuæggiæ mannæ vittum at stok þænnæ þu klandær mærkti iak fyrræ. þy a iak ok þv eigh. §.1. ?æn a hæræ ær hændir þæn a ræf ær refer. þæn a vargh ær vinþær þæn a biorn ær betir þæn a ælgh ær fællir. þæn a otær ær or a taker. §.2. Hittir þæn koppofund ær. a lagha lot i skoghæ haui allæn koppofund eghi ma huggæ ek niþ vtæn grannæ lof. Hittir maþær hökæ a skoghi sinum allær a almanningi bindær værpplæ vm fötær eig ma annær bort takæ num han sæki sik at þrænni sæxtanörtoghum.

8. Flar maþær enæ ek aldinbæræ i skoghe manss. þæt ær sæx öra sak hæn han kombær eigh. dulum viþ. Flar maþær þreæ. allær. III. flere þæt ær. þrænni saxtanörtoghæ sak. Flar vndirviþv til las. viþær þæt ær. sax öræ sak. Flar han. III. lass allær. III. flerre böte þrannisæxtanörtoghær. Kvæþæer maþær ne viþ þa skal hanum uisa siunatting. væri sik mæþ tolf mannum.

9. Brænnir maþær hö manss a æng vti. þæt ær rætlösæ. þa skal sökiæ til mæþ sivnattingi hin skal variæ sik mæþ tylptar eþe. ok tvæggiæ mannæ vittnum. at iak brændi eigh hö þit ok eigh ær iak sanþær at sak þerre þu giuær mær. §.1. sva ær vm al þy mal annur æn brænnir mylnu ællær v fiskigarþ. risgarþ. bro ællær fang manss huggin i skoghe. þæt ær alt rætlösæ. þæt skal alt aftær gialdæ mæþ suornom eþe. at þæt var eigh bætræ ok ouan a þranisaxtanörtoghær.

10. Takæ diur fæ fran hirþingiæ far eigh aflæstir aftær hætti viþ sva mykli leghu sum han skuldi

hauæ firi þæt fæ far han aflæstir aftær vari saklös. §.1. Liggær fæ i dyæ döt. þa skal hirþingi staf sin hos stingæ hat sin vndir hovoþ læggiæ. allær kapu. allær. ris. vnþir brytæ. þær skulu vittni bæræ at vangömslæ hans gek eigh at.

11. Laghæ stæmnudaghæer æru tver. Paskær ok mikyalsmæssæ. §.1. Fæstir maþær leghoman ær eigh gangin a wist hans. þa ær þæt vitæ hans mæþ tylptær eþe. ok tvæggiæ mannæ uittnum at iak fæstis eigh mæþ þær ok ængin staþvæ giorþi iak uið. þor han eigh þæt suæriæ. luki vp sva myklæ legho sum hanum var mælt. Gangær han a uist hans ætæt nætorþ ok daghor þa kombær han eigh laghum uiþ. luki up sua myklæ legho sum hanum uar mælt. ok böte þranni þrannisaxtanörtoghær ovan a. Hvar haldær sin bonde hauir lagkklandæt sin legho man. böte þranni saxtanörtoghær. §.2. Hætti bondi sliku samu viþær æn an vrakær bröt legho man af hæskap ok af uist sinni. Geri huemledær sik vreþæn.

14 ?attæ ær lecara rætar.

Uarþær lekæri barþær þæt skal e vgilt uaræ. Varþær lekari sargaþær þen sum mæþ gihu gangar allær mæþ fiþlu far allær bambu. þa skal kuighu taka otamæ ok flytiæ up a bæsing. þa skal alt har af roppo rakæ. ok siþæn smyriæ. þa skal hanum fa sko nysmurþæ. þa skal lekærin takæ quighuna vm roppo. maþær skal til huggæ mæþ huassi gesl. Gitær han haldit. þa skal han hauæ þæn goþa grip. ok niutæ sum hundær græss. Gitær han eigh haldit. havi ok þole þæt sum han fek skama ok skaþæ biði alþrigh halldær ræt æn huskonæ hudstrukin. E. a variændi vit ok skyldæsti arf at takæ.

15 ?ættæ ær conongs bolkær

Emundær slemæ var conongær i vpsalum ok sven tiuguskiæg i dan mark. þer sattu ristir mællir sverikis ok danmark. þa næmdus af sweriki. cakaldi af tindæ landi. Botn af fiærðrundæ landi. Gasi af væstmannæ landi. Grimaldi af östrægötlandi. Nænnir af smalandum. Thorsten af væstrægiötlandi. Tolle af iutlandi. Toti ok toki af iutlandi. Gymkil af sialandi. Dan af skani. Grimtun af hallandi. þer tolf sættu sæx stenæ mællir rikiænnæ. Fyrsti sten a suntrv asi. Annær i danæbæc. ?ridþi kinnæ sten. Fiarði i uracsnæsi. Fæmti hvitæ sten. Sætti brimsæ sten. mællir blecongs. ok möre. Danæ holmbær ær skiptær i þre löte. A en lot vpsalæ conongær. Annæn a dana conongær. ?ridþiæ lot a noregs conongær. da ær stæmnæ þerræ vær. þa hælt danæ conongær i beszle vpsalæ conongsz. Æn noræn conongær i istæd hans.

16 Horo þing lot skal skiptæ.

Hær sighær horo þing lot skal skiptæ bo mællum a aldræmannæ þingi. Vaðsbo. þæt ær helt bo. takar slit madær sum. madær. Kinda hareð halft. bo. Valla haræd ok kakind. halft bo. takar tua löte ualla haræþ ok þridiungin cakin. Guðems bo. guðems haræd ok frökinshæræþ. halft. bo. takar fæmtungin frokinshæræd ok fiura löte. guðems hæræd. Vilshæræd ashæræd. ok mark. þæt ær halft bo. takar marc fæmtungin oc siðæn skiptis i tu mællir uilskæhæræd. ok ashæræd. Lung bo. skal skiptæ driðiungum. En þridiungin ær alfhæræd ok barcnahæræd ok laskæhæræd. taka tuæ löte barcnahæræd oc þre löte. alshæræd ok laskæhæræd. Annær þriðiungær. ær giæsini ok vidðunhæræd. ok ballæbygð. takar fæmtungin viðunhæræd. ok ballæbygð. ok fiura löte giæsini siðan takar fæmtungin ballæbygd uið viðunhæræd. ?riði þriðiungær af lung bo. ær colanshæræd. oc all vtlandin. tuer löter ær colandshæræd. oc þriðiungær vt landin. Nu byriæs asbo skanungshæræd

halft bo. asuhæræd. vistæhæræd oc nordal halft bo. takær nordal attundæ lot. siþan takar tua löte asuhæræd. ok driðiungin. uistahæræd. hær taka scanungs bor dalbo. lot. firi at þer sculu crakæ ok flacæ. mariu kirkiu i skarum. Nu byriæs holæsio bo. allir oc biarkæhæræd. halft. bo. floðnæhæræd. oc viniæhæræd. halft bo. Nu byriæs skalandæ bo. tuer löter. qualni ok þriðiungær. væbohæræd oc alt syndal. Nu byriæs uartoptæ bo vartoptæ hæræd halft bo. ræðuægh. ok kind halft bo. takær hwært. þerræ halft. Fyrst skiptæ. þry bo. viþ fæm bo. vartoptæ bo. guðems bo. ok lung bo. þe þry. taka halft. við hin fæm.